

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
SI PAVEL

AN XIX/ Nr.2
APRILIE-IUNIE 2014
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York
INCORPORATED IN AUGUST 1993
www.romanian-institute-ny.org

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian
30-18 50th Street
Woodside, New York 11377
Tel./Fax: (718) 626-6013
E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:

14-22 27th Ave.
(14th Street/ 27th Ave.)
Astoria, New York
Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE).

Lumină Lină. Gracious Light, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com
Redactor șef S.U.A.: M. N. RUSU, vichiro7@hotmail.com
Redactor șef România: MIHAELA ALBU, malbu_10@yahoo.com
Redactori: VASILE ANDRU, DAN ANGHELESCU
Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN
Consilieri editoriali: GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC, AUREL ȘTEFANACHI, SORIN PAVĂL, ANDREEA CONDURACHE, MUGURAȘ MARIA PETRESCU, MIHAI HIMCINSCHI

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției:
Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate pe dischetă sau prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Vietnam, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XIX/ Nr. 2

Aprilie-Iunie 2014

TEOLOGIE

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Paștile ca pâinea cea de toate zilele 5

DR. ANTONIU CĂTĂLIN PĂȘTIN

Rolul și importanța postului în ortodoxie, încununat
de Taina Sfintei Euharistii 7

PAULINA POPA, *Psalm* 15

MARCEL MIRON, *Cu acoperișul casei spart* 16

STUDII

PROF. UNIV. DR. MIHAELA ALBU

Basmul românesc în viziune postmodernă 17

PAULA ROMANESCU, *Limpezimi, Clarté* 28

C-un fir de iarbă..., D'un brin d'herbe 29

SILVIU GUGA, *Sonet cu pasărea aceea, Sonet cu șarpele acela* 30

Printre iluziile înspumate 30

PAULINA POPA, *Să vină liniștea!* 31

BAKI YMERI, *Capitalism proletar* 31

LUCREȚIA ANDRONIC, *Trei precepte, Replica* 32

ISTORIA PRESEI

THEODOR DAMIAN

Revista Noi (IV) 33

NICOLAE PETRE VRÂNCEANU, *The Gate of Rebirth and of Love*

Translated from Romanian by Roxana Zamfira 34

ANDREI ZANCA, <i>undeva, cândva, taina</i>	36
<i>pasărea</i>	37
IOAN TUDOR, <i>Patima credinței, Ispita optimistului, In taină</i>	38

DOCUMENTE ȘI MĂRTURII

M. N. RUSU Pictorul Hrandt Avakian despre Garabet Salgian.....	39
---	----

PROZĂ

ANDREI DAMIAN The Perilous Dive.....	41
EUGEN EVU, <i>Prozopoem, Quintet sofianic</i>	42

CĂRȚI ÎN AGORA

THEODOR CODREANU Inițiere la Sfântul Munte	43
---	----

UNIVERSALIA

ALFREDO PÉREZ ALENCART <i>Cel mai întunecat</i> Prezentare și traducere de Elena Liliana Popescu	49
MARIA-CRISTINA NECULA <i>Blink, Timely Argument, a year without you, The Hourglass Decree</i> ..	50

INTERVIU

STELIAN GOMBOȘ Bucuria slujirii	51
ION MARIA, <i>examenul</i>	57
STEJĂREL IONESCU, <i>noaptea de Înviere, o altă răstignire</i>	58
ADRIAN BOTEZ, <i>Dilemă, Descântec de-asmuțire a zeilor</i>	59
ALEX AMALIA CALIN, <i>Icoană</i>	60

PROZOPOEMA

IOAN GÂF-DEAC	
Aer regal ireal.....	61
HORIA POPESCU, <i>Sonet XXV</i> , <i>Sonet XL</i>	62

BIOGRAFII CULTURALE

RADU PETRESCU-MUSCEL	
Preotul-profesor Gheorghe I. Cotenescu (1886-1965) – patriot, dascăl, ctitor și martir.....	63

ANTOLOGIE DE CENACLU

<i>Eminescu în cetate</i> de Elena Olariu.....	71
<i>Uneori seara</i> de Llelu Nicolae Vălăreanu(Sârbu).....	71

RECENZII

GHEORGHE NAGHI	
Arhim. Veniamin Micle, <i>Introducerea tiparului la români</i> , Sfânta Mănăstire Bistrița, Eparhia Râmnicului, 2011, 206 pp.	73
MARIAN DANIEL	
Isabela Nicoară: “despre trup altădată”	75
THEODORE GRAMMATAS	
“Wolf Time” – A Chorus About a World Without God <i>Decomposition at a Distance on the Record or Sleep’s Murderer</i> <i>Black Sun</i> by Heinz-Uwe Haus	77

GALERIA SPIRITUS

Viorica Colpacci.....	83
ANUNȚURI.....	84

Învierea Domnului este Euharistia, Paștile nostru cel de toate zilele. Este pâinea sfântă a trecerii „de la moarte la viață și de pe pământ la cer”. Trecerea nu este ușoară, ea e primejdioasă și dureroasă pentru că este îngreuiată de păcat. De aceea este nevoie de vitamina întăritoare, de medicația salvatoare care te ajută să treci, să străbați, să ajungi. Și așa călătorești vestind că
„Hristos a înviat din morți,
cu moartea pe moarte călcând”
și îndemnând și pe alții:
„Gustați și vedeți că bun este Domnul!”
Amin.

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Paștile ca pâinea cea de toate zilele

Pâinea cea cerească și paharul vieții;
gustați și vedeți că bun este Domnul!
Liturghia Sf. Grigore Dialogul

Omul este ceea ce mănâncă. Teologul ortodox Alexandu Schmemman lega acest proverb de Sf. Euharistie explicând nevoia de echilibru între mâncarea trupească și cea duhovnicească.

Sf. Euharistie este singura hrană ce are în ea dimensiunea fizică și cea spirituală, care conține moartea și învierea pentru că materia moartă în timpul Sf. Liturghii devine însuși trupul și sângele Domnului Hristos. Cu alte cuvinte se aduce jertfă firească și ne împărtășim apoi cu trup firesc și duhovnicesc totodată, cam așa cum explică Sf. Ap. Pavel când spune că „se seamănă trup firesc și înviază trup duhovnicesc” (I Cor. 15, 44).

Așa cum filosoful român Constantin Rădulescu Motru zicea că prin mâncare, produsele ce cresc într-un anumit loc sau sol au influența asupra dezvoltării noastre fizice, dar și psihice, deci purtăm locul în noi, tot așa e și cu Sf. Euharistie. O mâncăm și ce este în ea crește și lucrează în noi, pe ambele planuri, fizic și spiritual. Devenim ceea ce mâncăm, sau, spune-mi ce mănânci ca să-ți spun cine ești.

În contextul celor spuse mai sus este și logic să gândim că trupul divin al Domnului Hristos în Sf. Euharistie are, prin mâncare, efect de înduhovnicire a credinciosului.

Omul are nevoie de hrană zilnică pentru a trăi. Acesta este un truism. Ceea ce însă pare a nu fi truism este realizarea constantă că hrana zilnică vine de la Dumnezeu, fie direct, fie indirect. Direct, ca în cazul pelerinajului evreilor în pustie unde la un moment dat nu mai aveau ce mânca și când Dumnezeu le-a dat mana și prepelițele, zilnic, astfel că dacă cineva încerca să oprească ceva pentru a doua zi, ceea ce oprea se strica (Dumnezeu a rânduit acest lucru pentru ca poporul ales să conștientizeze dependența sa totală, vitală de El, zilnic) și indirect, ca în cazurile obișnuite unde cu toții mâncăm, ce vrem și ce putem, realizând însă că, deși noi producem ceea ce mâncăm, muncim într-un fel sau altul pentru a mânca, totuși capacitatea de a munci produsul pământului, vine tot de la Dumnezeu.

Necesitatea de a conștientiza dependența noastră totală de Dumnezeu, impusă în Vechiul Testament în exemplul citat, și lăsată la libera alegere a omului ca în cazurile obișnuite, este confirmată de rugăciunea „Tatăl nostru” de unde se înțelege că pâinea noastră este zilnică

și se subînțelege că trebuie cerută zilnic, chiar dacă putem opri pentru a doua zi sau pentru mai multe zile.

Deci dacă pâinea, hrana zilnică este vitală pentru om iar Cel ce ne-o dă este Dumnezeu, înseamnă că înainte de toate, relația zilnică cu Dumnezeu este vitală.

Sf. Euharistie, trupul și sângele Domnului reprezintă cea mai bună pâine, dar și garanția celei mai intime legături a omului cu Dumnezeu. Și chiar dacă omul nu trăiește numai cu pâine, „ci și cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (Matei 4, 4), cum zice însuși Domnul către diavolul care-L ispitea în pustie, pâinea euharistică este tocmai Cuvântul, Logosul lui Dumnezeu întrupat în istorie, dat lumii acum sub forma darurilor euharistice.

Învierea Domnului este ca „pâinea noastră cea de toate zilele”, și mai mult decât atât, pentru că fără Înviere nu există viață veșnică. Dacă nu credem că Hristos a înviat, zadarnică este credința noastră, avertizează Sf. Ap. Pavel (I Cor, 15, 17). Cu alte cuvinte, logica ecuației mântuirii este aceasta: Învierea Domnului nu este un act ocazional, ci permanent, „de toate zilele”, pentru că la ea se participă în fiecare duminică, în Biserică, iar participarea plenară se face prin împărtășirea cu Sf. Euharistie, trupul și sângele Domnului, „pâinea cea cerească și paharul vieții”, cum cântăm la Sf. Liturghie a darurilor mai înainte sfințite.

Învierea Domnului este Euharistia, Paștile nostru cel de toate zilele. Este pâinea sfântă a trecerii „de la moarte la viață și de pe pământ la cer”. Trecerea nu este ușoară, ea e primejdioasă și dureroasă pentru că este îngreuiată de păcat. De aceea este nevoie de vitamina întăritoare, de medicația salvatoare care te ajută să treci, să străbați, să ajungi. Și așa călătorești vestind că Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând” și îndemnând și pe alții: „Gustați și vedeți că bun este Domnul”, Amin.

Rolul și importanța postului în ortodoxie, încununat de Taina Sfintei Euharistii

Ținta sau finalitatea vieții omului pe pământ este mântuirea și îndumnezeirea lui, deci creșterea în Hristos. Viața persoanei umane nu are numai o dimensiune pământească, ci și una eshatologică. Făptura umană, ca ființă spirituală, trăiește în timp și spațiu, dar nu numai pentru acest veac, ci și pentru cel viitor, adică pentru comuniunea veșnică și plenară cu Dumnezeu sau, departe de El, ca osândă veșnică.¹

Creștinul se poate purifica de păcate și de patimi prin: pocăință continuă prin participarea la Taina Spovedaniei, după ce s-a pregătit prin post și prin rugăciune și dreaptă credință, prin săvârșirea binelui, părăsind săvârșirea faptelor rele, prin virtuți și fapte bune, prin meditație și participarea la rugăciune și la sfintele slujbe ale Bisericii, prin curățirea de patimi și creșterea în virtuți și prin toată fapta cea bună, și apoi împărtășindu-se cu vrednicie cu Sfintele Taine, cu Hristos în Sfânta Euharistie, în duminici și sărbători.

Prin Taina Spovedaniei creștinul care se căiește de păcatele săvârșite și le mărtuiește înaintea preotului, primește de la Dumnezeu prin aceasta iertarea păcatelor mărturisite, fiind așezat în starea harică din care căzuse datorită acestora.

Necesitatea acestei Taine este evidentă deoarece, prin Taina Botezului i se iartă celui botezat numai vina și pedeapsa păcatului originar, dar urmările lui rămân și anume înclinarea spre păcat sau concupiscenta.

Astfel, viața creștinului pe pământ nu este numai ca o simplă existență biologică, ci ea este și trebuie să fie o trăire spirituală specifică persoanei umane, cu o finalitate legată de calitatea omului de ființă spirituală personală, în trup, înzestrată cu rațiune, simțire și voință liberă, purtătoare și creatoare de valori materiale și spirituale.

Viața pământească a creștinului ortodox are ca scop desăvârșirea la care nu poate ajunge decât în Hristos și cu Hristos, realizând valorile morale într-un dialog al iubirii cu semenii și cu Dumnezeu Cel în Treime, mai ales astăzi, în contextul secularizant și secularizat al vieții omului. Toate valorile pe care acesta le realizează în existența sa sunt implicate în relația dialogică specifică cu Dumnezeu cel întreit, ca existență personală absolută, ca Adevărul infinit, Binele suprem, Frumosul prin excelență și Sfînțenia inepuizabilă.

¹ Dumitru Radu, „Trăirea creștină”, în *Introducere dactilografiată a manuscrisului pentru doctoranzi*, nr. 4, Ed. Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1987, p. 30.

În acest proces al vieții duhovnicești, caracteristic spiritualității ortodoxe se pot observa două mari etape: una, a înaintării spre desăvârșire, prin eforturi de purificare de patimi (postul împreună cu rugăciunea) de dobândire a virtuților, virtuți care izvorăsc din iubire (In. 14, 6; Mt. 25, 21; Efes.4, 25) prin înfăptuirea de fapte bune (virtutea creștină este activitatea continuă și statornică, izvorâtă din harul divin și puterile credinciosului, prin care acesta împlinește totdeauna voia lui Dumnezeu) și o alta, de viață mereu mai înaintată în unirea cu Dumnezeu, în care lucrarea omului este înlocuită cu lucrarea energiilor dumnezeiești necreate (în Taina Sfintei Euharistii), persoana umană deschizându-se pentru umplerea ei tot mai accentuată de viață duhovnicească.

“Harul este o energie dumnezeiască necreată, distinctă de Ființa divină, dar nedespărțită de Aceasta și care se împărtășește oamenilor în Biserică de către Duhul Sfânt prin Sfintele Taine, spre mântuire (îndreptare și sfințenie) și creștere în Hristos (îndumnezeire), până la statura deplinătății lui Hristos (Efes.4, 13).²

Prin Sfânta Euharistie se împărtășește însuși izvorul harului, Hristos, cu care credinciosul se unește mistic.

Omul credincios are posibilitatea de a se curăța totuși de patimi, prin dobândirea virtuților și se desăvârșește în Hristos, îndumnezeindu-se, făcându-se astfel “părtaș dumnezeieștii firi” (II Petru 1, 4), prin puterea energiilor dumnezeiești necreate, care umplu Biserica și se împărtășesc prin Sfintele Taine, dar fără ca unirea să fie după fire sau ipostatică.³

Credința este un act al minții, dar nu dominant, pentru că în ea sunt angajate toate puterile sufletești: mintea, voința, simțirea.

În ultima vreme se constată o reîntoarcere la sursă, adică la tradiția primară a Bisericii, o reconsiderare a vechilor izvoare ale învățaturii creștine și a valorilor spirituale care neconforme cu stadiul actual al creștinismului contemporan, au fost reiterate în universul spiritual al tuturor creștinilor, în drumul lor spre desăvârșirea în Hristos.

Creștinul ortodox trebuie să stărie în existența sa pământească să se întipărească tot mai deplin în chipul umanității lui Hristos, ducând o viață în Hristos și prin Hristos, pentru a ajunge astfel la trăirea stării de îndumnezeire sau de participare la viața dumnezeiască ce reprezintă, de fapt, ultima treaptă a desăvârșirii omului. În această fază de realizare a comuniunii supreme cu Hristos, omul credincios participă intens la viața

² Dumitru Stăniloae, *Viața și învățătura Sf. Grigorie Palama*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (IBMBOR), București, 2006, pp. 96-97.

³ Vladimir Lossky, *Essai sur la théologie mystique de l'Eglise de l'Orient*, Aubier, Paris, 1944, p. 83.

harică, prin harul și darurile Duhului Sfânt, primite prin Sfintele Taine ale Bisericii spre a crește în Hristos⁴

Iisus Hristos este singurul Mijlocitor, pe care L-a dat Dumnezeu oamenilor ca scară spre Sine.

Duhul Sfânt recrează ființa umană și o face astfel hristoforă, asemănătoare Mântuitorului Hristos, Care și ca om are tot Duhul în Sine însuși. Acțiunea esențială a Duhului Sfânt în omul nou, rezultat din Botez, este de a ne da tot ce este în Hristos, ca noi înșine să ne unim cu El pentru totdeauna.

Așadar, Duhul Sfânt după ce ne-a renăscut în Taina Sfântului Botez și ne-a modelat după chipul Fiului lui Dumnezeu, atestă duhului nostru că suntem “copii ai lui Dumnezeu” și “împreună moștenitori cu Hristos” în unitate. El vede pe Hristos în noi și pe noi în Hristos.⁵

În Botez se face prima “unire” a noastră cu Hristos, dar o “unire” care ne pregătește pentru unirea deplină din Sfânta Euharistie prin faptul că purifică și spală “mireasa” (sufletul) pentru unirea cu Mirele (Hristos), în Euharistie.⁶

Prin Botez, omul intră în legătură cu Hristos, dar și în atmosfera de credință care însuflețește ca o putere divină obștea bisericească.

Deci, omul credincios nu ajunge prin sine la starea culminantă a vieții în Hristos, ci prin lucrarea Duhului Sfânt (ce se află în Biserică).

Așadar, persoana umană, având puțința să-L cunoască pe Dumnezeu în comuniune de viață și iubire, atât cât este necesar pentru mântuirea personală și lucrând aceasta prin puterea Duhului Sfânt, devine purtătoarea însușirilor lui Dumnezeu prin participare, prin comuniune deplină cu El.

Persoana umană îndumnezeită apare ca Dumnezeu prin har. Trăirea ei astfel definește notele esențiale ale spiritualității și totodată ale vieții creștine autentice.

Comuniunea deplină, armonioasă și vie cu Dumnezeu, realizează sensul adevărat al unirii cu Dumnezeu după har.

Deci, nu e vorba de nici o separare netă între credincios și Dumnezeu (ca în protestantism) și nici o identificare de natură cu El (ca în panteism). Comuniunea cu Dumnezeu înseamnă unire, nu identificare, deși pare un paradox. Rămânem oameni după fire, dar devenim Hristos după puterile prin care trăiesc eu-rile noastre (Gal.3, 28), în deplină armonie și iubire agapică, sentiment care nu cade și nu pierde niciodată (I. Cor.13), prin comuniunea de viață și lucrare cu Hristos, a omului.

⁴ Dumitru Radu, *Characterul ecleziologic al sfintelor taine și problema intercomunicării*, teză de doctorat, *Ortodoxia*, nr. 1, București, 1978, p. 187.

⁵ C. Matta – El-Meskin, „La Pentecote”, în *Irenikon*, Tome L (1977) nr. 1, p. 34.

⁶ Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Ed. IBMBOR, București, 2003, p. 305.

Spiritualitatea ortodoxă este o componentă esențială a vieții creștine. Spiritualitatea ortodoxă urmărește desăvârșirea celor ce cred în Hristos, dar desăvârșirea nu are hotar, căci este participare la viața Lui divino-umană, făcută posibilă prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu și lucrată în om de Duhul Sfânt prin harul împărtășit omului.⁷

Sfânta Euharistie este Taina în care, sub chipul pâinii și al vinului, se împărtășește credincioșilor însuși Trupul și Sângele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci, înfățișându-se, real și nesângeros, jertfa de pe cruce a Mântuitorului. Astfel, Sfânta Euharistie are dublu caracter, de Taină și de jertfă. Se numește „mulțumire” pentru că la Cină, Hristos a mulțumit Tatălui înainte de a frânge pâinea și este jertfă de mulțumire a Bisericii (Jertfa euharistică este întâlnirea între jertfa lui Hristos și jertfa Bisericii: pâinea și vinul).

„Omul credincios aspiră spre unitatea sau spre relația cu o persoană în care are unitate cu toți. Dumnezeu vrea și El să realizeze această unitate intimă a tuturor. În Hristos se realizează de fapt această unitate, întâlnindu-se și împlinindu-se voința divină de unificare cu noi cu setea omenească de unire cu toți în centrul divin unificator al tuturor”⁸.

Unirea deplină a lui Dumnezeu cu noi nu se poate realiza decât după ipostas, propriu naturii dumnezeiești și omenești în ipostasul lui Hristos. Ea este dată virtual în justificarea ca act de clipă sau moment, nu atât ca ștergere reală definitivă a păcatului strămoșesc ci a eventualelor păcate personale, precum și a vinei și stricăciunilor aduse de acesta (de om), cât mai ales în starea de făptură nouă, întărită cu darurile Duhului și unită total cu Hristos. Dar îndumnezeirea omului cuprinde justificarea, că este o stare de durată, și anume realizându-se pe pământ, în Biserică și durând, și după moartea fizică a omului, în veșnicie.

Ca rezultat și țință a creștinului este viața veșnică de comuniune cu Dumnezeu în împărăția cerurilor. Calea îndumnezeirii omului în Hristos este drumul realizării progresive și cât mai depline a asemănării omului cu Dumnezeu până la statura deplinătății bărbatului Hristos (Efes. 4, 13).

Dumnezeu – Omul, stă pe scaunul slavei de-a dreapta Tatălui ca Unul dintre noi, fiind însă Dumnezeu – Omul. Îndumnezeirea omului este dată virtual în însăși îndumnezeirea firii umane din Iisus Hristos. Dumnezeu s-a făcut om, ca omul să poată deveni „dumnezeu”. Aceste cuvinte pline de esență, pe care le găsim pentru prima dată la Sfântul Irineu⁹, revin în scrisul Sf. Atanasie cel Mare, ale Sf. Grigorie Teologul, al Sf. Grigorie de Nyssa și apoi frecvent, în scrierile lui Dionisie Pseudo–Areopagitul, ale Sf. Maxim Mărturisitorul, Nicolae Cabasila ș.a.

⁷ Dumitru Radu, „Îndreptarea și îndumnezeirea omului în Iisus Hristos”, în *Ortodoxia*, nr. 2, 1988, p. 46.

⁸ Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, ..., p. 46.

⁹ Sf. Irineu, „Adversus Haereses”, V, în *Patrologia Greacă*, 7, col. 1120, „Părinți și scriitori bisericești” (PSB), Ed. IBMBOR, București, 1984.

Îndumnezeirea omului a fost făcută posibilă de marea kenoză răscumpărătoare a Fiului lui Dumnezeu, care s-a întrupat făcându-se om adevărat, întru toate asemenea nouă, afară de păcat (Filip, 2, 6-10), rămânând însă ceea ce era din veci, Dumnezeu adevărat. Îndumnezeirea firii umane din Iisus Hristos a fost dată, pe de o parte, în însăși întruparea Cuvântului, cu purtarea Duhului Sfânt, din Sfânta Fecioară Maria (Luca I, 35), iar pe de altă parte se poate vorbi și de un crescendo în realizarea acesteia.

Starea culminantă a vieții spirituale este o unire a sufletului cu Dumnezeu, trăită sau experimentată, și se numește îndumnezeire.

În Răsăritul creștin ortodox se mai folosește, pentru caracterizarea acestei uniri, și termenul de participare la dumnezeire:

1. Ea reprezintă ultima treaptă a desăvârșirii omului.

2. Această îndumnezeire se realizează prin participarea omului credincios la puterile dumnezeiești, prin revărsarea în el a nemărginirii divine.

Din punct de vedere dogmatic, apogeul sfințeniei stă în cuvintele Sfântului Atanasie: "Dumnezeu S-a făcut om, pentru ca omul să se îndumnezeiască".

Calea îndumnezeirii omului în Hristos, prin cunoaștere, iubire și virtute este drumul realizării progresive și cât mai depline a asemănării omului cu Dumnezeu până la statura deplinătății bărbatului Hristos (Efes. 4, 13), Dumnezeu – Omul, stând pe scaunul slavei de-a dreapta Tatălui, ca unul dintre noi, fiind însă Dumnezeu – Omul.¹⁰

Virtutea creștină este activitatea continuă și statornică, izvorâtă din harul divin și puterile credinciosului, prin care acesta împlinește totdeauna voia lui Dumnezeu. Virtutea creștină nu se sfârșește niciodată în această viață. Formele sfințeniei, sunt chipul virtuților. Virtutea este rațională. A deveni virtuos înseamnă a deveni rațional, iar aceasta este totuna cu a reveni la viața cea după fire.

Rațiunea astfel întărită poate cunoaște pe Dumnezeu. Numai cel care și-a curățit astfel rațiunea se poate ridica la cunoașterea celor duhovnicești.

Sfântul Maxim Mărturisitorul vorbește de rațiunea celor mai presus de rațiune, despre Dumnezeu Cuvântul ca rațiune dincolo de rațiune.

Toate puterile sufletului trebuie să se curățească și să se adune într-o unitate, ca să poată numi pe Dumnezeu care cuprinde în Sine și un sens corespunzător rațiunii. Mai exact, firea umană a lui Hristos este treptat străbătută de viața și lucrarea Duhului, sau treptat ne-o arată Hristos Însuși, ca fiind străbătută de Dumnezeire.

Deci, într-un fel, toată îndumnezeirea firii umane este dată potențial de Întrupare, dar tot așa de corect este când se spune că Întruparea este

¹⁰ Ioan Ică, *Curs de Teologie dogmatică și simbolică*, partea I, mss dact., p. 46.

începutul mântuirii și îndumnezeirii, care se realizează plenar pe Cruce și în Învierea din morți.¹¹

Înălțarea la ceruri întru slavă a lui Hristos este arătarea, pentru toți, a îndumnezeirii plenare a firii umane a lui Hristos. În îndumnezeirea firii umane a lui Hristos este realizată obiectiv, dar virtual și îndumnezeirea firii umane a tuturor oamenilor, pe care trebuie să ne-o însușim fiecare personal și să o realizăm în propria persoană. Începutul și puterea îndumnezeirii omului sunt legate atât de Întruparea Fiului cât și de Crucea și Învierea Sa din morți.¹²

De aceea, pentru a ne uni cu Hristos va trebui să trecem prin toate câte a trecut Hristos, propria lui umanitate, care este umanitatea noastră a tuturor, să răbdăm și să suferim și noi câte a răbdat și suferit El.¹³

Adică să înaintăm de la nașterea în Duh, dobândită la Botez, ajutați de harul și darurile Duhului, dobândite în Taina Mirungerii, prin unirea tot mai strânsă cu El dobândită în Sfânta Euharistie, spre Crucea și Învierea Sa, murind total păcatului și înviind cu Hristos pentru a fi și rămâne în veac în comuniunea de viață dumnezeiască cu Hristos. Sfânta Euharistie este cea mai importantă dinre toate Tainele. În celelalte Taine elementul spiritual se unește cu cel material dar nu se petrece o schimbare a elementului material în sine.

În Sfânta Euharistie, deși simțurile nu observă schimbarea, pâinea și vinul se schimbă și se prefac real în Trupul și Sângele Domnului.

În privința misterului, această Taină stă alături de Sfânta Treime și Întrupare. Se spune că pentru a topi necredința, Dumnezeu a făcut ca să găsim în potir forma trupului și sângelui omenesc prin care ne ridică la viața veșnică.

Prin celelalte Taine se împărtășește harul divin, iar prin Sfânta Euharistie se împărtășește însuși izvorul harului, Hristos, cu care credinciosul se unește mistic.

Sfânta Euharistie nu este numai o Taină, ci și jertfă nesângeroasă adusă lui Dumnezeu, jertfa trupului și sângelui lui Hristos. Mântuitorul a pregătit de multă vreme instituirea acestei Taine.

După ce săturase în chip miraculos mulțimile în pustie și acestea voiau să-l proclame împărat El le spune: „Eu sunt pâinea vieții; cine vine la Mine nu va flămânzi și cine va crede în Mine nu va înseta niciodată” (In. 6, 34).

În fața noastră stăruie același drum al lui Hristos cu deosebire că, în timp ce El coboară, noi trebuie să urcăm, dar urcăm cu El.¹⁴

¹¹ Dumitru Radu, „Mântuirea, a doua creație”, în *Ortodoxia* an XL (1986), nr. 2, p. 58.

¹² Sf. Maxim Marturisitorul, „Răspunsuri către Talasie”, *Filocalia*, II, PSB, Ed. IBMBOR, București, 1984, p. 74.

¹³ Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, trad. de Teodor Bodogae, Ed. Hristou, Sibiu, 1946, p. 26.

În raport cu îndreptarea (justificarea) propriu-zisă, îndumnezeirea firii noastre umane este coronamentul acesteia, este starea de mărire sau slavă a omului îndreptat în Hristos, care constă în creșterea omului în Hristos până la vârsta deplinătății lui, prin aceleași condiții ca înnoirea și sfințirea de durată, adică prin Har, credință și fapte bune.

Desigur, îndumnezeirea firii umane este mai mult decât înnoirea ei și chiar decât sfințirea ei pe trepte începătoare.¹⁵

Îndumnezeirea omului în Hristos presupune un crescendo niciodată încheiat, printr-un quantum de acte de credință și de fapte bune, cu ajutorul harului dumnezeiesc în scurta noastră viață de pe pământ.

La Botez, voința este prima putere a firii noastre care a primit lumina și întărirea noastră spirituală a Cuvântului sau a Logosului dumnezeiesc întrupat și fără de păcat, sau pe Duhul Lui ca împreună subiect al ei, după ce mai înainte același Duh acționase asupra ei din afară.

Botezul este Taina în care prin întreita cufundare în apă în numele Sfintei Treimi, cel ce se botează se curățește de păcatul strămoșesc și de toate păcatele personale până la Botez, se naște la o nouă viață spirituală și devine membru al trupului tainic al Domnului.

Iar aceasta înseamnă că în intimitatea ei ultimă, de ordin rațional-personal, firea noastră umană s-a eliberat, la Botez, de puterea nerațională contrară și subpersonală a păcatului, rămânând însă în ea slăbiciunea obișnuințelor iraționale de suprafață.¹⁶

Lupta omului îndreptat pentru slăbirea și nimicirea acestor obișnuințe iraționale de suprafață începută chiar din Taina Botezului și continuată cu ajutorul harului Botezului, stă chiar la începutul desăvârșirii și îndumnezeirii firii umane.

Această luptă este egală cu acțiunea de personalizare și raționalizare deplină a firii, după ce prima afirmare a persoanei a avut loc la Botez.

Lupta în continuare împotriva slăbiciunilor firii care o duc ușor spre păcat, este o întărire progresivă a caracterului personal al omului.

Tainele creștine reprezintă o etapă ultimă de desăvârșire a omului, deoarece săvârșirea lor, devine cauză a prezenței harului.

La rândul ei, personalizarea înseamnă o imprimare tot mai deplină a chipului lui Hristos în persoana omului, cerând acestuia din urmă o comuniune tot mai strânsă cu Hristos.

Prin comuniunea cu Hristos, subiectul uman devine deplin deschis altor subiecte, adică celorlalte subiecte umane, așa cum Hristos, având în Sine firea umană, este deschis persoanelor umane, nu numai, ca Dumnezeu, ci și ca om.

¹⁴ *Ibidem*, p. 27

¹⁵ Dumitru Radu, „Îndreptarea și îndumnezeirea omului în Hristos”, în *Îndrumări misionare*, Ed. IBMBOR, București, 1986. p. 69.

¹⁶ Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică*, Ed. IBMBOR, București, 1958, p. 303.

Astfel, prin participarea deplină la Hristos, creștinul devine deplin persoană, adică ființă deplin comunitară, eliberată de închisoarea pasiunilor egoiste.¹⁷

Aceasta este îndumnezeirea omului chiar de la începuturile ei mai riguros conturate.

Accesul tot mai deplin la comuniunea cu Hristos și personalizarea progresivă a creștinului, se arată în deschiderea lui, de asemenea, progresivă spre Dumnezeu și spre semenii, adică spre celelalte persoane umane, în fapte de iubire și slujire, care sunt însă lucrarea Duhului Sfânt.

Îndumnezeirea este de la început și până pe cele mai înalte trepte ale ei o participare a omului la viața Duhului, o impregnare a omului de energiile necreate, împărtășite lui de către Duhul Sfânt,¹⁸ în Sfintele Taine săvârșite în Biserică.

Pe de o parte Dumnezeu este comunicabil, iar pe de altă parte nu se comunică. Dumnezeu nu se comunică după ființă, dar se comunică prin energii. Energiile necreate înseamnă posibilitatea lui Dumnezeu de a se manifesta în chipuri diferite în actele în care se manifestă. Fără această posibilitate Dumnezeu nu ar fi liber.

Sfintele Taine sunt lucrări văzute, instituite de Mântuitorul Hristos și încredințate Sfintei Sale Biserici, prin care se împărtășește creștinilor harul cel nevăzut al Duhului Sfânt, scopul lor fiind mântuirea și sfințirea credincioșilor.

Marele teolog, Nicolae Cabasila, în cartea sa *Despre viața în Hristos*, arată influența pe care o au Sfintele Taine, mai ales: Botezul, Mirungerea și Euharistia, asupra vieții morale a creștinului, transformându-l și ridicându-l la o nouă viață: viața în Hristos. Astfel creștinul reînnoit prin har poate spune: „Toate le pot în Hristos cel ce mă îmbracă cu putere” (Filip. 4, 13).

Prin Sfânta Euharistie, creștinul dobândește noi puteri spirituale, deoarece acum el nu se mai împărtășește numai cu harul divin, ci se unește cu Însuși izvorul harului, cu Iisus Hristos întreg.

Astfel se realizează cea mai intimă legătură între creștin și Mântuitorul Hristos, precum Însuși spune: „Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, acela petrece întru Mine și Eu întru el” (Ioan 6, 56), ea fiind arvuna vieții veșnice și a nemuririi (cf. Ioan 6, 58).

Viața duhovnicească se deschide nouă prin lucrarea Duhului Sfânt, „Căci El se identifică tainic cu persoanele umane, deși rămâne neîmpărtășibil. El se substituie, ca să zic așa, nouă înșine – căci El este Acela care strigă în inimile noastre ‘Avva Părinte’, după cuvântul Sf. Apostol Pavel (Rom. 8, 15)”¹⁹

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ *Ibid.*, p. 352.

¹⁹ Vladimir Lossky, *op. cit.*, p. 168.

Duhul Sfânt se ascunde ca Persoană înaintea persoanelor create cărora El le împărtășește harul. În El, voința lui Dumnezeu nu mai este exterioară nouă; ea ne conferă harul prin interiorul nostru, manifestându-se în persoana noastră însăși, pentru ca voința noastră umană să rămână în acord cu voința divină și să coopereze cu ea, dobândind harul și făcându-l ca fiind al nostru.²⁰

Aceasta este calea îndumnezeirii, legată de prezența și lucrarea Duhului Sfânt în inimile noastre. Dar Duhul Sfânt lucrează îndumnezeirea noastră din Hristos Însuși asupra celor încorporați în El.

Aceasta înseamnă că totul se petrece în Biserică prin Hristos în lucrarea Duhului Sfânt. Dar nu fără noi, adică nu fără credință și mărturia sau roadele acesteia care sunt faptele bune și mulțimea virtuților prin care arătăm însăși prezența lucrătoare a lui Hristos în noi.

Îndumnezeirea este desăvârșirea și deplina pătrundere a omului de către Dumnezeu, întrucât în alt chip nu poate ajunge omul la deplina desăvârșire și spiritualizare.

Păcatul a știrbit și înlăturat puterile firii umane. Noi nu cunoaștem exact întreaga amplitudine a puterilor de care e capabilă firea noastră. Știm însă că invidia, grija prea mare pentru cele ce întrețin viața noastră pământească și ura paralizează elanurile omului spre înălțimi. De aceea, ca primă expresie a îndumnezeirii omului am putea spune că, teoretic, ea este refacerea naturii adevărate a omului, prin îndepărtarea stării contrare firii.²¹

Dar, concret, refacerea firii nu se poate realiza prin puterile ei, ci numai prin colaborarea cu harul dumnezeiesc. Tot cu puterea și lucrarea Duhului Sfânt, firea se poate menține în starea ei adevărată, sau altfel spus, numai în măsura în care este penetrată și hrănită de harul dumnezeiesc, natura omului se menține ca natură adevărată. În cursul procesului de îndumnezeire, multă vreme omul nu a atins încă, în multe privințe, nivelul de deplină sănătate a naturii sale, dar, în alte privințe, a depășit, prin harul dumnezeiesc nivelul pur natural.²²

De aceea, lumina luminează mult timp și în întuneric. Omul cel nou crește în lupta cu rămășițele omului vechi.

Astfel, având în el germenul omului nou, omul duce după Botez, pe de o parte o viață supranaturală iar pe de altă parte încă, și una subnaturală.

Îndumnezeirea firii umane începe încă de aici, de pe pământ, în Biserică, omul deschizându-se lucrării harului dumnezeiesc prin credință și conlucrând cu harul în tot ceea ce întreprinde pentru mântuirea sa personală, adică în virtuțile și faptele săvârșite. În spațiul vieții pământești, credinciosul își lucrează mântuirea și se îndumnezeiește cu ajutorul harului

²⁰ *Ibidem*, p. 169.

²¹ Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986, p. 309.

²² Diadoh al Foticeii, „Cuvânt ascetic”, 20, 21, în *Filocalia românească*, I, Ed Humanitas, București, 1971, pp. 368-378.

dumnezeiesc, iar după moarte, pătimește îndumnezeirea prin har, cum zice Sf. Maxim, adică este continuată exclusiv de harul dumnezeiesc.

Îndumnezeirea e trecerea omului de la lucrările create la cele necreate, la nivelul energiilor divine. Numai de acestea se împărtășește omul, nu de ființa dumnezeiască.

Așa se explică cum omul asimilează tot mai mult din energiile divine, fără ca această asimilare să se termine vreodată, întrucât nu va ajunge niciodată să asimileze însuși izvorul acestor energii, adică ființa divină, ca să devină Dumnezeu după ființă.²³

În spiritualitatea ortodoxă cel ce crede în Hristos trebuie să-și concretizeze credința prin fapte bune și iubire, adică să-și folosească libertatea spre realizarea binelui, ajutat de harul lui Dumnezeu, manifestat în lume prin energiile dumnezeiești necreate.

La început nu ajunge pentru credincios numai o meditație asupra cuvintelor rugăciunii, ci este necesară o evidențiere a tuturor înțeleșurilor cuprinse în ea, înțeleșuri existențiale care trezesc atașamentul iubitor al voinței la Hristos.

Mintea unificată la care Nicodim Aghioritul vrea să ne ridicăm, ca prin ea să vedem pe Dumnezeu, nefiind o stare de abstracțiune nemișcată, nu este decât mintea înflăcărată de dragostea de Dumnezeu și conștientă de păcătoșenia proprie. Spre această stare vor să ne ridicăm și Calist și Ignatie Catafygiotul, alți autori din Filocalie.

Iar sentimentul că am ajuns acolo e vărsarea de lacrimi abundente. «Numai în extaz, pe treapta supremă a rugăciunii, sau dincolo și de ea, încetează orice simțire trupească.»²⁴

Înduhovnicirea înseamnă purificare de patimi și creșterea în virtuți, care nu poate fi făcută decât în interiorul Bisericii, mama noastră duhovnicească, pentru că în ea se naște Hristos pentru comuniunea cu Dumnezeu și în ea se realizează această comuniune.

Din punct de vedere ortodox, persoana este cea care face posibilă împletirea celor două firi, divină și umană, astfel ca Mântuitorul să se înfățișeze Sfintei Treimi ca Dumnezeu adevărat, iar oamenilor cu întreaga natură umană. Dacă nu se ia în considerare unirea celor două naturi, divină și umană, în persoana Mântuitorului Hristos, se cade în separația nestoriană și se trece cu vederea peste procesul de îndumnezeire a firii omenești.

Teologia ortodoxă susține cu tărie că în starea de umilire Mântuitorul a păstrat intactă firea dumnezeiască și numai prin această cale a îndumnezeit firea omenească.

Împletirea dintre cele două firi este posibilă în măsura în care luăm în considerare faptul că cele două firi sunt unite în ipostasul divin al Mântuitorului.

²³ Dumitru Radu, „Îndreptarea și îndumnezeirea omului în Hristos”, în *Îndrumări misionare*, Ed. IBMBOR, București, 1986, p. 75.

²⁴ Dumitru Stăniloae, *Filocalia românească*, Ed. Hristou, Sibiu, 1946, p. 507.

Psalm

Miluieste-mă!

*Stai cu mine în fiecare clipă
și deschide ochii mei
ce sunt închiși Luminii Tale,
ce dă viață.*

*După minunile arătate
în versurile ce s-au scris singure,
șterge toate răutățile
ce-mi aglomerează cărarea.*

*Înlătură, Doamne, răpitoarele
ce-mi fură, câte unul,
puii din cuiburile păsărilor de aur,
spicele cele grele de rod.*

*Lanurile mele,
grele de cuvinte,
îmbogățește-le, Doamne,
ca așa, bogate, la vremea culesului,
să-mi îmbogățească sufletul
cu dragostea Ta,
Amin!*

Cu acoperișul casei spart

*Cu acoperișul casei spart
de viscolul iernii
cerul mă inundă
și plutesc în derivă.*

*Mai trec păsări
ușor speriate, mirate
că-mi place și mie înaltul
care mă inundă
mă înăbușe cu înălțimea lui
acolo sus nu mai este oxigen
și se confiscă și sângele
dacă ieși din corabie.*

*Nimic de pe pământ
teluricul nu este agreat
nici timpul nu se mai poartă
nimic din ce am adunat
nu am voie să am
mai rău ca la avioanele
El Al – ului
știi
acestea sunt cele mai fricoase nave
din lume.*

*În lumea aceasta nouă
frica nu mai are sens
doar o încremenire albastră
picătură inertă
prin oceanul de foc
și de întuneric.*

*Sunt atât de mic
de când nu mai am acoperiș la casă
dorm deja în ceruri.*

*Măine
când vor veni meșterii la lucru
nu-i mai primesc
le dau tot ce am agonisit
și așa nu-mi mai este de folos
să-mi lase cerul liber
să exerseze
în vis
zborul în derivă
am să-i rog totuși să-mi dreagă
cârma
pentru cât îi plătesc
nu-i o jertfă prea mare
acolo
trei cuie în cer
și unul în sufletul meu
la treimea universului
zdreanța pământului.*

PROF. UNIV. DR. MIHAELA ALBU

Basmul românesc în viziune postmodernă

Introducere: Preliminarii teoretice

Postmodernismul este un concept lax, care acoperă o diversitate de stiluri, de tehnici sau maniere de creație cu punct de pornire în negarea explicită (ori implicită) a tot ceea ce putea fi considerat canon, scriitorii postmoderni declarându-se manifest împotriva structurilor, împotriva genurilor ori temelor consacrate. „Atacul” se face nu de puține ori prin ironie, sensul predilect al acesteia fiind demitizarea, citatul ironic și, în sens mai larg, intertextualitatea devenind metodă declarată. De vreme ce totul pare a fi fost spus, scriitorii intră în dialog cu literatura, cu temele existente într-un vădit joc cu textul, asumându-și o libertate totală.

Într-o singură expresie – „merge orice” – ar putea fi înglobată (s-a afirmat) caracteristica principală a postmodernismului. Cu un vădit caracter eterogen, curentul „a subminat orice fel de monolit i se ivea în cale”, accentuase ideea Monica Spiridon.¹ Dată fiind reacția negatoare la formulele anterioare (clasice ori moderne), precum și „numărul covârșitor de mare de modele moderniste”, autoarea citată mai sus, în capitolul intitulat aluziv „Cronica unei morți anunțate”, insistă pe „heterogenitate” și considera că „au fost tot atâtea variante de postmodernism câte tipuri de modernism înalt s-au înregistrat.”²

Negat sau supralicitat, în literatura română curentul/ tendința i-a fascinat mai cu deosebire pe tinerii poeți și prozatori ai anilor '80. Mircea Cărtărescu, scriitorul reprezentativ și cel care și-a asumat rolul de teoretician al postmodernismului românesc, a cuprins într-un studiu bine documentat trăsăturile esențiale ale „stării de spirit” postmoderne, scoțând în evidență câteva dintre metodele caracteristice. Printre acestea se numără oralitatea, ironia³, autoironia, colajul, pastișa, aluziile culturale, parodia, autoreferențialitatea. În plus, sunt scoase în evidență latura autobiografică,

¹ Monica Spiridon, „Cum poți să fii român?”. *Variațiuni pe teme identitare*, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 2006, p. 198.

² *Ibidem*.

³ Iulian Boldea, referindu-se numai la poezie și preluând ideea de la Radu G. Teposu, în eseu „Postmodernismul românesc. Schiță recapitulativă”, face chiar observația că „ironia este o figură privilegiată, un procedeu ce singularizează postmodernismul românesc”, în *Observatorul cultural*, nr. 2981/ 8. 12. 2005 (http://www.observatorcultural.ro/Postmodernismul-romanesc.-Schita-recapitulativa*articleID_14453-articles_details.html).

cea cu tentă de familiaritate, relativizarea valorilor, caracterul demitizator, precum și consistenta aplecare către intertextualitate.

„Realitatea editorială a ultimelor două decenii ne-a dovedit că există nu puțini scriitori ce-și așază deliberat operele sub zodie postmodernă, alții ce teoretizează cu mai mult sau mai puțin zel postmodernismul ori, de asemenea, scriitori ce nu-și anexează explicit conceptul, dar pot fi încadrați în această paradigmă literară.”⁴ Observațiile acestea, pertinente și foarte exacte, de altfel, sunt făcute însă avându-se în vedere numai poezia, genul predilect în care s-a manifestat așa-numita generație '80.

Postmodernism avant la lettre

Cum niciun curent literar, nicio inovație stilistică nu s-au născut pe neașteptate, nici postmodernismul nu a irupt pe un teren gol, fără a fi într-un fel anticipat într-o scriere sau alta, de către un scriitor sau altul.

Nu este o noutate și nici ieșit din comun faptul că o parte din opera lui Marin Sorescu poate fi considerată astăzi, privind retrospectiv, ca un semnal al înnoirii, al schimbării de viziune asupra a ceea ce înțelegeam prin literatură, ca o reacție la șabloanele consacrate. S-a afirmat uneori chiar tranșant (Ion Popescu-Brădiceni) că „Marin Sorescu este una din personalitățile întemeietoare ale postmodernismului în România”, autorul subliniind că „valorile postmoderne biruie pe cele moderne/ neomodernisme în cărțile lui Marin Sorescu și i se substituie profitabil deseori.”⁵

O bună parte a creației soresciene, în special ciclul *La liliaci*, a fost adesea interpretată de critică drept o prefigurare a postmodernismului. Fără îndoială, multe dintre trăsăturile definitorii curentului pot fi cu ușurință sesizabile îndeosebi în poezia sa. După cum bine se cunoaște, în creația soresciană (ca și în întreaga noastră literatură de altfel) *La liliaci* a însemnat un moment de cotitură, un gen nou – nici poezie, nici proză – caracterizat

⁴ *Ibidem*.

⁵ Ion Popescu-Brădiceni își bazează afirmațiile chiar pe răspunsurile scriitorului date în trei interviuri, unul cu el însuși, altul cu Ilie Purcaru, al treilea cu Dorin Tudoran. Aflăm astfel că Sorescu va asocia valoarea și impactul curentului cu acelea ale avangardei: „Și fiindcă postmodernismul instituie o nouă avangardă, Marin Sorescu tocmai acest lucru și l-a apropiat explicit: ‘Românii au vocația noului, a căutărilor; spiritul lor coborât din arheitate, este neliniștit și iscoditor. Aportul nostru (al românilor – n.m., I.P.-B.) la curente de avangardă – pe care mi l-am asumat cu grija unui gospodar – a fost mare: suprarealismul, dadaismul, absurdul... În lumea cuvintelor nu poți decât să dai modernitate străvechirii și să botezi fericit orizontul românesc care încapă această străvechime: spațiu mioritic’ ” (Ion Popescu Brădiceni, „Marin Sorescu – un postmodernist avant la lettre”, în *Polemika* (v. http://www.polemika.ro/kultural/marin-sorescu--un-postmodernist-avant-la-lettre_1639.html).

îndeosebi prin negarea a tot ceea ce se înțelegea prin poezie, ciclurile acestea anticipând libertatea asumată de postmoderni.

Așa cum ne informează Ion Popescu-Brădiceni „în discuția cu Ilie Purcaru, Marin Sorescu se autodefiniște mult mai explicit ca... postmodernist; mărturisind că lucrează într-adevăr la inventarea a ceva dincolo de modernism și mai ales de secolul XX, că este un neîncadrabil, un transcategorial și că în toate genurile în care a scris n-a ținut seama de nici un fel de tipar prestabilit, ci de vitalitatea și suplețea fenomenului de creație fie el literar sau plastic, încercând, la începutul fiecărei noi experiențe, sentimentul unei mari descoperiri.”⁶

„Descoperirile” nu au fost puține pe parcursul carierei sale scriitoricești, în toate reliefându-se cu ușurință pentru cititor o desolemnizare a tradițiilor literare, precum și o perspectivă nouă asupra limbajului. Parte din proza semnată de Sorescu se pliază pe aceeași rupere cu tradiția și pe aceeași libertate în a utiliza literar aluziile culturale.

În articolul citat mai sus, Ion Popescu-Brădiceni reproduce câteva afirmații ale lui Marin Sorescu despre creația sa, edificatoare pentru modalitatea abordării realității, dar și a ficțiunii: „Deschiderea operei e foarte mare. Realul spre imaginar. Imaginarul spre real. Între ele: curcubeul ficțiunii, al metaforei, legându-le printr-o boltă pe care se vede coloana infinită a acestei opere care a străpuns-o.”⁷

Din imaginar s-a născut și o carte care răspunde direct la ceea ce mărturisea autorul în convorbirea citată: „Cuvintele vorbesc între ele. Ce-și spun ele? Că trebuie să nu mai admită arbitrariul, că trebuie să-și formeze propria succesiune temporală...”⁸ O astfel de „succesiune” o vom întâlni în cartea pentru copii *Unde fugim de-acasă*.

Cronica unei anticipări anunțate: Marin Sorescu și parodia postmodernă

O parodiare a unei alte structuri literare, un joc al fanteziei cu elemente luate din alte limbaje, din care cel familiar este preferat tocmai pentru o mai mare accesibilitate, nu va ocoli nici literatura pentru copii. Un scriitor ca Marin Sorescu, debutând literar cu parodii, va utiliza și mai târziu genul care-i permitea libertatea jocului cu cuvântul, cu ideile, care-i deschidea drumul către intertextualitate prin referințele la personaje și secvențe din literatura clasică. Un astfel de scriitor nu putea să nu își încerce pana și în literatura destinată copiilor. El va publica astfel, în 1966, la doi ani de la debutul cu *Singur printre poeți*, un volum cu un titlu original – *Unde fugim de-acasă?*, căruia îi va pune un subtitlu ce se dorea

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibid*.

⁸ *Ibid*.

explicativ, dar care sugera deja sincretismul genurilor, precum și relativizarea prin jocul poetic cu cuvântul. În aceste *Aproape teatru, aproape poeme, aproape povești*, formate din 28 de „capitole”, fantezia scriitorului curge liberă, trezind curiozitatea cititorului, dar nu prin ceea ce va urma ca fir narativ, ci în planul asociațiilor de idei și al jocului cu schemele tradiționale ale basmului, cu un referent de al doilea grad. Lumea „din gând”, lumea fanteziei este cea care îl interesează pe autor pentru că acesta este universul în care trăiește copilul: „Dacă zboară pe cer doi porumbei și-un cocor, *punem mâna pe umbra lor*. Apoi, din când în când, mai luăm animale, păsări și *din gând*. /.../ Ce parcă n-am văzut cu ochii goi că desenați ditamai oameni mari și voi? Faceți toată ziua pe drum *tot felul de gânduri din fum*.”⁹

În fiecare capitol, povestitorul e un ghid prin lumea reală (Polul Nord, Polul Sud, muntele, marea), dar și prin lumea poveștilor, tot atât de reală pentru cititor. Numai că aceasta e privită cu ironie, e demontată și demitizată ca într-un joc intertextual cu tot ceea ce am învățat și știm. O astfel de secvență este cea intitulată „Zmeule, nenorocitul”, cu certe aluzii la aversiunea pentru personajul negativ din basme, prezentat aici cu mijloacele parodiei, ceea ce coboară temutul personaj în derizoriu. Capitolul acesta poate fi considerat emblematic pentru reconstruirea schemei, a secvențelor esențiale, precum și a personajelor unui basm, însă cu mijloacele postmoderne ale ironiei și parodiei, ale jocului cu cuvântul și imaginile stereotipe.

Proza românească (optzecistă) și maniera postmodernă

Optzeciștii, fie ei poeți sau prozatori, au fost receptați și prin prisma „unui aer de familie”¹⁰, fiind astfel analizați prin trăsăturile de gen proxim, mai înainte de a li se evidenția diferența specifică. Unul dintre motive este și „cooperarea” bine cunoscută prin frecventarea faimoaselor cenacluri conduse de Nicolae Manolescu ori Ovid. S. Crohmălniceanu, cenacluri care s-au constituit în adevărate „școli” de literatură, ajutând și la o evadare din cotidianul politizant. Cu o concepție și o atitudine conștient diferită (postmodernă), tinerii scriitori au beneficiat de o libertate de expresie susținută permanent de mentorii acestor cenacluri.¹¹

⁹ Marin Sorescu, *Unde fugim de-acasă*. București, Ed. Tineretului, 1966, p. 6 (s.n.).

¹⁰ Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*. București, Ed. Humanitas, 1999, p. 402.

¹¹ „Cenaclurile studențești, ca nuclee *underground* de societate civilă, au fost, în anii '80, cele mai deschise și mai liberale instituții culturale românești. /.../ *Cenaclul de luni*, ca și *Junimea* au fost adevărate școli ale democrației, toleranței și libertății de gândire. Aici cenzura nu a existat niciodată și spiritul liber a fost la fel de firesc și de pervaziv ca și aerul respirat de participanți” (Cărtărescu, *op. cit.*, p. 403).

În ceea ce privește publicarea, dar și receptarea scrierilor, în cazul prozei, situația a fost oarecum diferită de cea a poeziei. Primul volum reprezentativ va fi unul colectiv, intitulat, nu fără intenție, desigur, *Desant 83*. Acesta cuprinde prozele a șaisprezece scriitori, mulți dintre ei devenind adevărate repere în proza românească postmodernă, cum sunt Mircea Nedelciu, Nicolae Iliescu, Cristian Teodorescu, Călin Vlasie, Ion Bogdan Lefter, Gheorghe Crăciun, Mircea Cărtărescu ș.a. Narațiunea, descrierea, relația intertextuală cu alte universuri culturale, jocul cu cuvântul, ludicul și parodicul, precum și multe trăsături comune acestor texte sunt, desigur, abordate în mod diferențiat, în maniera proprie fiecăruia dintre semnatarii prozelor scurte ce alcătuiesc *Desantul*. Astfel, în mod firesc, fiecare prozator își va manifesta în aceste scrieri și propria individualitate, deși fiecare va purta amprenta acestei generații, foarte mult imitată mai târziu. „În realitate, la fel ca poeții, nici prozatorii optzeciști nu urmează o singură direcție, ci sunt diverși și versatili, ‘umplând’ spațiul poeticilor contemporane de la proza aproape ‘tradiționalistă’ până la cele mai avansate experiențe avangardiste, onirice și postmoderne.”¹²

Dar indiferent de maniera abordată, așa cum sublinia însuși mentorul principal al prozatorilor, Ov. S. Crohmălniceanu, are loc o „resuscitare” a prozei scurte și o întoarcere vădită către o realitate cotidiană a momentului, toate acestea venind și dintr-o manifestă opoziție față de trecut. Avem în vedere însă numai unul dintre aspecte – cel privind tematica acestor scrieri.

Experimentele formale scot în evidență și mai pregnant faptul că se scrie o altfel de literatură, bazată în principal pe „relativizarea figurilor și situațiilor, întoarcerea autorului asupra lui însuși chiar în timpul redactării textului, denunțarea naturii iluzorii a activității imaginative, prezentarea multitudinii soluțiilor posibile când e vorba de transformat realitatea în ficțiune nu rămân niciodată gratuite /.../ introduc o distanță ironică, menită să /.../ ruineze anumite mitologii literare. Umorul intelectual /.../ este un indice al inteligenței treze.”¹³

Enciclopedia zmeilor sau despre „umorul intelectual”

O caracteristică definitorie a literaturii postmoderne este trecerea de la referentul *realitate* la un referent cultural, autorul creând o „realitate” de planul trei, intrând în dialog cu convențiile literare, cu stereotipiile, cu sursele textuale într-un joc subtil, bazându-se totodată pe un interlocutor avizat.

¹² *Ibidem*, p. 404.

¹³ Ov. S. Crohmălniceanu, Prefață la *Desant 83. Antologie de proză scurtă, Cartea Românească*, București, 1983, pp. 5-7.

Un exemplu mai puțin analizat de critica literară este ceea ce, încă din titlu, principalul reprezentant al postmodernismului românesc, Mircea Cărtărescu, propunea tuturor categoriilor de cititori prin așa-numita *Enciclopedie a zmeilor*. Stereotipiile fixate în mentalul nostru încă de la o vârstă fragedă sunt demontate, autorul trecând dincolo de convențiile specifice orizontului maturității și pornind chiar de la baza acestora, de la începuturile construirii dublului fictiv, fantastic și magic, specific imaginarului copilăriei. În cazul acesta, aparența verosimilității se bazează pe convenția specifică basmului. Astfel, libertatea de exprimare și de jonglare cu cuvântul și imaginea sunt date de convenția asumată și de parteneriatul dialogal autor-cititor (matur!) întru deconstruirea unor locuri comune și a unor tabuuri, în scopul reconstruirii unui alt univers. Și în cazul acesta, umorul este firul care leagă întregul eșafodaj, bazat în principal pe asumarea și pe ceea ce însuși autorul anunțase teoretic – „jocul borgesian cu convențiile literare.”¹⁴

Mimând curiozitatea omului de știință, parodiind studiile cu pretenții savante despre subiecte nu întotdeauna de maximă importanță, autorul postmodern scrie o carte intitulată pretențios „enciclopedie”, de fapt, un „fals tratat enciclopedic”, care urmează însă regulile stricte ale unui studiu monografic ce-și propune epuizarea subiectului. Din această aparență de seriozitate și rigoare științifică, suprapusă peste o esență ridicolă, se naște o parodie postmodernă de mare încărcătură comică. Bazându-se pe deplina cunoaștere a personajului de către cititor, autorul intră în dialog intertextual cu acesta, face referiri la acțiunile personajului, la relațiile sale cu alte personaje la fel de familiare sau la un moment anume din basme. El pleacă, așadar, pentru un cititor avizat, de la o convenție, de la încrederea copilului în realitatea poveștii („Mama mea nu putea minți”), de la acceptarea minciunii drept adevăr, adevărul fanteziei noastre. Pentru aparența rigorii științifice, dar în tentă parodică și în deplin consens cu cititorul, autorul face apel la întregul arsenal al studiului doct, amplu documentat, care dorește să epuizeze subiectul și să devină termen de referință în domeniu. De aceea, cartea începe cu o Prefață și continuă apoi cu „părți” care își propun să trateze „subiectul” din diferite unghiuri. Astfel, Prefața, scrisă, cum este de altfel întregul „tratată”, cu aparența unei maxime seriozități, stabilește dintru început convenția verosimilității, dar în tentă parodică. Cititorul este invitat să intre în joc și să accepte de bunăvoie jocul/ minciuna, de vreme ce în spatele acestui joc „de-a știința” se află un mare regizor. El știe să mimeze cu artă, să gradeze, să mânuiască informația în așa fel încât să intereseze cititorul și să-l determine să meargă mai departe, dar nu pentru a urmări o desfășurare epică sau o descoperire științifică, ci pentru a afla până unde poate merge imaginația celui care este autorul scenariului. Demitologizarea viziunii clasice se observă chiar de la

¹⁴ M. Cărtărescu, *op. cit.*, p. 347.

început. Descrierea „siluetei monstruoase” a unui zmeu într-un bloc de gheață trezește curiozitatea, dar trimite imediat cititorul la sesizarea manierei parodice, de vreme ce între atributul „monstruos”, menit să înfricoșeze, și zâmbetul „cam nătâng” din fraza următoare există o certă incompatibilitate („...zâmbetul cam nătâng îi dădea un straniu aer uman”). Pe aceeași linie parodică și ironică suntem informați că zmeul este o „ființă”, că are existență reală, importanța lui cu totul specială determinându-l – așa cum se întâmplă în mod curent în lumea savanților – să-i dedice „întreaga carieră și putere de muncă”. Șabloanele lexicale vor fi frecvente pe tot parcursul „enciclopediei”! Astfel, ironia se îndreaptă și către sintagmele împietrite, către expresiile care circulă de la un autor la altul, fără ca aceștia să sesizeze ridicolul limbajului de lemn. În manieră postmodernă, cu multe referiri intertextuale la cunoscute titluri din ziare și reviste, dar și la tiparul obișnuit de a pune pe coperta a patra fragmente de comentarii critice laudative, autorul introduce – tot ironic, desigur – false citate (dar, spărgând șabloanele, acestea nu sunt în totalitate apreciative). Se reproduc aici frecvente sloganuri din presă. Astfel, din „Curierul de ambe specii” (cu aluzie vădită la cunoscutul *Curier de ambe sexe*) se reproduce fraza-șablon: „o carte pentru copii între nouă și nouăzeci de ani, pe care nu trebuie s-o ratați”, iar din „Omenirea mare” (!) se citează o parafrază la frecventele expresii apărute în revista *România Mare*: „era și timpul ca un uman verde să dezvăluie politica agresivă și iredentistă a pretinselor ființe inteligente numite zmei, ale căror hoarde încă mai mâncau carne de cal de sub șa pe când în sătucurile carpatice înflorea o mare cultură, ilustrată prin măiestre ciopliti pe coada lingurilor de lemn. Zmei, duceți-vă înapoi în pusta mamei voastre, de unde ați venit!” Comentariile sunt de prisos deoarece aluziile sunt la realități media contemporane și de aceea foarte bine cunoscute.

Ca într-o oglindă a unui tratat serios, *Enciclopedia* se compune dintr-o Prefață și două capitole distincte – „Universul” și „Poveștile”, așadar „lumea reală” și interpretarea – prin cuvânt – a acestei lumi. La convenția unei Prefețe autentice contribuie pretenția de informare serioasă, amănuntele inserate și, în final, cuvenitele mulțumiri. Și acestea sunt făcute tot în registru parodic, unor „persoane” și „instituții” vădit inventate, într-un amestec hilar de metarealități și calchieri de nume proprii aluzive, într-o derulare comică în crescendo:

„Îmi fac o datorie de onoare, la finalul acestei prefețe, din a aduce mulțumirile mele tuturor celor care m-au susținut și m-au încurajat, mi-au dat sfaturi și m-au criticat necruțător în perioada când am scris această carte: bunei mele soții Alsacia și cumnatei mele Lorena (adevărați îngeri păzitori), domnului prof. Dr. Serenus Pseudoanaximandros de la Universitatea din Mönchengladbach, părintelui Calinic de la schitul Prescura, domnului plt. Pandele Ion de la Secția 6 de Poliție, doamnei Ileana Vrâncioaia (ale cărei basme spuse cu glas duios mi-au luminat

copilăria), colectivului de cercetători științifici de la The Special Research Institute of the South-Eastern Tzandarey, precum și unui grup unit și decis de zmei care mi-au făcut onoarea să-mi adnoteze scrierea, grup format din HerKooole, Bitem Arp, Grrroooowftrkis și nefericitul Arromaarroma, zmeul zmeilor căzut până la urmă victimă celorlalți trei. Fără ajutorul lor, *Enciclopedia zmeilor* n-ar fi văzut niciodată lumina tiparului.”¹⁵

Personajul ales spre analiză pretins științifică este una dintre cele mai frecvente și mai insolite apariții din basmul românesc. Importanța sa în economia basmului și în declașarea conflictului fusese implicit recunoscută de G. Călinescu, de vreme ce acesta deschidea șirul de „protagoniști specifici” tocmai cu zmeul. Criticul îi face un portret-robot, cu trăsături desprinse din descrierile coroborate din diverse basme. De aici și până la parodia postmodernă propusă de Cărtărescu nu a fost decât un pas. Astfel, în falsa *Enciclopedia* sunt inventariate rasele de zmei – „zmeul zmeilor”, „zmeul sur de vâgăună”, „zmeul cu colți”, „câinele de zmeu”, „zmeul mioritic” sau, printr-o compunere lexicală, „anemicștiutorul”. Plecând de la omonimia cunoscută, va fi descris și „zmeul zmeilor”.

Lumea zmeilor este o lume pe dos, regatul de sub pământ fiind un fel de dublu în oglindă (deformată) a universului pământesc, o replică perfectă, dar cu alt semn. Întâlnim acolo chiar și un zid chinezesc, „asemănător”. Dar „oglindea” întoarsă de sub pământ nu se referă numai la obiecte și mod de viață, ci și la obiceiuri și moravuri. Astfel, „zmeii consideră trădarea o necesitate și o încurajează”, aluzia la lumea reală fiind, desigur, transparentă.

Scopul autorului este în mod evident parodia și efectul comic. Din întâlnirea contrariilor se naște umorul, ca și din aparența de ton grav, urmat de realități derizorii. Un exemplu: din subsolul ținutului în care trăiesc zmeii, ca și din subsolul lumii oamenilor, se extrag „zinc, mercur”, dar din pământul zmeilor se mai extrage și ... „ojă de unghii”!

Din ambițiosul „tratat” despre zmei nu puteau lipsi nici informațiile despre idiomul vorbit de aceștia. Și aici autorul intră în dialog cu un cititor avizat. Teoria despre grupurile lingvistice își găsește reversul în limbile zmeiești. Și acestea sunt împărțite în două categorii distincte – limbi „insinuante” și limbi „aglutinante”.

Din cele câteva exemple se poate deduce că această carte insolită este un amestec de fantezie și metarealitate livrescă. La orice pagină cititorul ghicește și un substrat polemic ori cel puțin ironic, o aluzie literară sau trimiteri parodice la reclame cunoscute: „Plecau întotdeauna pe deplin lămurii *mai curați și mai uscați* ca oricând.”¹⁶

După capitolul dedicat „poveștilor”, așa cum îi stă bine unui studiu exhaustiv, cartea se încheie cu un mesaj către cititori, autorul cerându-și scuze, cu ironie, desigur, că „enciclopedia” sa este incompletă. „Cu

¹⁵ Mircea Cărtărescu, *Enciclopedia zmeilor*, București, Ed. Humanitas, 2004, p. 6.

¹⁶ *Ibidem*, p. 80.

sentimentul amar al nedesăvârșirii”, el cheamă (tot ca o convenție) cititorul să i se alăture „pe calea spinoasă, atât de rodnică a zmeologiei”.

Astfel, de la un capăt la altul, ceea ce propune teoreticianul postmodernismului se vedește a fi un perfect exemplu de scriere ironico-parodică, cu utilizarea fanteziei bazate pe referințe livrești, pe elementul intertextual, într-un amestec inedit de coduri de comunicare. Autorul își ia ca metodă demitologizarea și desolemnizarea, utilizând – în tentă parodică – șabloanele lexicale și motivele fixe, revelându-le astfel noi conotații.

Concluzii

Deși multe dintre „mărcile specifice” literaturii postmoderne – „cultivarea, în mod programatic, a unei lucidități casante, ironice, spiritul livresc și instinctul parodic” – sunt reliefate de critică, așa cum am specificat anterior, în special în poezie, și proza demonstrează libertatea de expresie asumată de autori, precum și utilizarea deliberată a trăsăturilor postmoderne, printr-o relativizare a valorilor, prin apelul frecvent la intertextualitate, la joc, la parodie.

Una dintre țintele livrești cu care autorii intră în dialog a putut fi, de bună seamă, și basmul, adică acel segment al literaturii cel mai familiar cititorilor. Mircea Cărtărescu a utilizat din plin în *Enciclopedia* sa toate datele cunoscute, într-un joc mai mult sau mai puțin subtil cu sursele și un dialog cu stereotipiile înrădăcinate prin repetare.

Relația cu alte surse textuale, în cazul de față cu cele mai general cunoscute, cum sunt poveștile copilăriei, pe de o parte, iar pe de altă parte cu studiul lui G. Călinescu – *Estetica basmului* – este una dintre mărcile definiții ale literaturii postmoderne. Un gen literar ce se raportează la basm, dar nu este basm, ce se raportează la studii savante, dar în tentă parodică, utilizând ironia subtilă și jocul cu cuvântul și imaginea, un model – într-un cuvânt – de proză postmodernă este (și rămâne) *Enciclopedia zmeilor*, prefigurată într-o oarecare măsură de scrisul sorescian.

Basmul românesc este astfel pentru prima dată citit dintr-o altă perspectivă, autorul propunând lectorului (matur!) să treacă dincolo de șabloane și stereotipii către o nouă viziune – cea postmodernă.

Limpezimi

*În limpezimea nopții din ochiul fiarelor,
omul-fiară-și ascute tăișul vorbelor.
Și-n arma oarbă, surdă și grea care îi ține
loc de gândire, pune
așa ca într-o doară,
nu plumbi, ci-un fel de-otravă
solară, distilată,
de mintea lui dedată
la negru-sclipitoare
planuri de vânatoare...*

*Din limpedea lumină a nevăzutelor,
A-Toate-Văzătorul așterne adevăr
peste Pământul care
ne ține și ne știe –
semn de înveșnicire
fir de zădărnice.*

Clarté

De la clarté de nuit des yeux des bêtes sauvages
la bête humaine aiguisse le tranchant du langage
et dans l'arme aveugle, sourde et lourde qui lui tient
lieu de roseau pensant, il met comme si de rien
n'était, une fleur de déraison
comme une sorte de poison
solaire et distillé
dans sa noire raison
qui ne prend les espaces
que pour des aires de chasse.

De la claire lumière de tout ce qu'on ne voit pas
Le Très-Haut met sur terre
une voie pour chaque pas,
cette terre qui nous connaît,
qui nous ressemble aussi –
mesure d'infini,
poussière sans éclat.

C-un fir de iarbă...

*C-un fir de iarbă mai bogat,
C-un fir de iarbă mai puțin
Sunt, Doamne, robul Tău senin
La ceas de coasă nechemat...
Pe cerul meu nori trec și vin,
Mi-e răsăritul înnoptat
Dar tot aștept la scăpătat
Carul înalt de stele plin.
Atunci din cânt de greieri mii
Aștern pe pajiști iarbă deasă
Și-n vânt miresme –adiere
La vama albelor stihii
Când jarul dorului mă cere
Fir nou de iarbă pentru coasă...*

D'un brin d'herbe...

Plus riche d'un brin d'herbe, un peu trop
Pauvre d'un autre tendre brin,
Je suis, Seigneur, l'esclave serein
Omis à l'heure de la faux...
Sur mon ciel des nuages viennent,
L'aurore c'est de la nuit plutôt
Mais moi j'attends sans crier mots
Rentrer le char d'étoiles tout plein.
Alors du chant de mes cigales
J'en tisse de l'herbe fraîche sur les prés
Et, dans le vent parfum-caresse
Lorsque la braise *du dor* me blesse
En me pliant de ses lourds voiles –
En brin nouveau bon à faucher...

Sonet cu pasărea aceea

*Ați văzut pasărea care zbura mereu?
Pasărea aceea eram eu.
Ați auzit-o cântând unduios și vioi?
Pasărea aceea era de alt soi.*

*Acum zace cu aripa frântă.
Nu poate zbura și nici nu mai cântă.
Mâțe spurcate din iad vin și-o sfâșie
De ea nimeni acum nu vrea să mai știe.*

*Mai are doar câteva pene decolorate,
Pe aripi vreo două și vreo două pe
spate.
Nici cioc aurit, nici creastă nu mai are,
Nici ochii deschiși să-i țină nu-i în stare.*

*Și...Iat-o! Respiră tot mai greu...
Pasărea aceea sunt eu.*

Sonet cu șarpele acela

*Azi noapte am avut un vis curios,
Vedeam cum se târa pe jos,
Cu tot amurgul după el,
Un șarpe behăind a miel.*

*Vederea lui m-a speriat,
În drum la margine de sat,
Dar behăitu-i mă-ntrista,
Făcea apel la mila mea.*

*Am stat pe loc și așteptarea
Făcea să se-ntunece zarea
Și cerul cobora în jos
La șarpele acela veninos.*

*Dar n-a fost vis, căci m-a mușcat,
Acolo, la o margine de sat.*

Printre iluziile înspumate

*Uneori împrumut o corabie,
O corabie teafără, rezistentă
La valurile puternice, năprasnice.
Ce frumoasă-i marea ce-o străbat!
O mare cu rechini, dar frumoasă
Pentru că totul e frumos
Când, uneori, sunt plecat
Cu această corabie de împrumut
Pe care am s-o cumpăr într-o zi,
Dar până atunci sunt naufragiat
Printre iluziile înspumate,
Căci numai uneori sunt plecat,
Uneori când sunt Ulysse,
Uneori, când împrumut o corabie.*

Să vină liniștea!

*Amin, amin, strigi în noapte,
Iar noaptea mai mare se face.
Amin, strigi și aștepti să te strige
Dar nimeni nu vine, Îngerul tace.*

*Numele tău este scris cu cerneală
Pe aripa unui Înger, el te privește.
Numele tău din kristal, întinzi brațele,
Vrei să-l cuprinzi ca pe o umbră,
dar se ferește.*

*Iubirea s-a urcat spre ceruri, s-a dus.
O, câte lumi o desparte de tine.
Vine! Apoi, te lasă în cerul, ancorat
Și ornat, cu mii și mii de lumine.*

*La marginea albă de rugăciune
Te-aplecă să scrii, cu sângele tău,
un poem.
Lupta cu chipul de foc dintre file
E cântecul tău cu sacru refren.*

*Ai stat pe un munte și ai cântat,
Cântecul a rămas scris pe o piatră.
Vrei să urci cu aripile tale
Să-i mângâi fața crispată.*

*Amin strigi, cu putere, în noapte.
Cuvântul și Îngerul - lumea despică.
Amin! Iubirea cu veșmintele rupte,
Din poemul tău, ușor, se ridică.*

BAKI YMERI

Capitalism proletar

*Boschetarii trag câte un sac mare
Plin de sticle goale
Cămătarii îți iau casa
Și te aruncă în stradă
Au și ei "oamenii" lor la primărie
Sau la partidul mafioților
De 7 vile și 10 milioane de euro*

*Într-o țară zdrențuită
Cu mașini rupte
Și gunoaie aruncate pe stradă
Oamenii mor înainte de vreme
Democrația a rămas doar un vis
Eu pregătesc valizele
Pentru Paradis...*

Trei precepte

*Tu, gânditor al tuturor timpurilor
nu m-ai învățat la vreme
"Seninătatea
de a accepta ceea ce nu poate fi schimbat!"
religia tuturor religiilor
sieși stăpân.*

*Nu mi-ai dăruit la vreme
"curajul
de a schimba ceea ce poate fi schimbat"
alfabetul laptelui
supt la sân.*

*Nu mi-ai hărăzit la vreme
"Înțelepciunea
de a le deosebi pe primele două"
previziune
de a ajunge bătrân.*

*Tu, gânditor al tuturor timpurilor
nu m-ai găsit acasă?
M-ai găsit târziu?
De abia acum am aflat ceea ce
numai cei înțelepți o știu!*

Replica

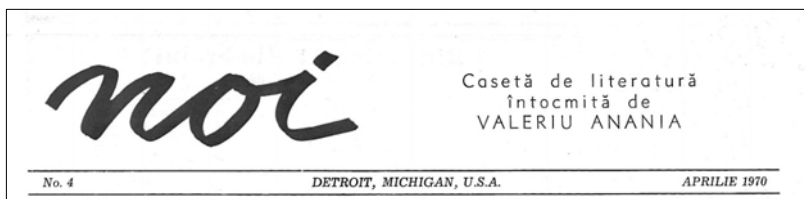
*Părinții, casa, pământul natal,
nu pot ajunge vreodată
substantiv comun,
sentiment banal,
poemă minoră
artificiu de calcul
încriminat de secol ori oră.*

*Statornicia cocostârcului
confirmată de înălțimi!
Înfailibilă lecție*

*la poala universului,
pedestime convertită
în trupe de heruvimi*

*matrice
prima matrice,
metaforei, versului.*

*Grav ori desuet
din înălțimea lui
cred că-n lume cocostârcul
a fost primul poet.*

THEODOR DAMIAN

Revista Noi (IV)

Această “casetă de literatură întocmită de Valeriu Anania”, cum citim pe prima și ultima pagină (pp. 1 și 4) se află la nr. 4, și e pe luna aprilie 1970 (Detroit, Michigan, USA). Alături de un poem “Acatist pentru broasca țestoasă”, într-un text intitulat “Introspectivă Brâncuși”, Valeriu Anania amintește, între altele, de un proces pe care Brâncuși l-a avut cu vameșii americani care voiau să-i taxeze *Pasărea în spațiu* ca produs de serie, atunci când sculptorul a venit pentru o expoziție de artă la New York; mai amintește de un moment comemorativ, la zece ani de la moartea artistului, organizat de Facultatea de Arte a Universității Columbia cu participare “pe cât de festivă pe atât de modestă” și unde audiența a fost “pe măsură”: „câte cuie, atâtea paltoane”, și de o expoziție „Brâncuși” de mare anvergură în USA (New York, Philadelphia, Chicago) cu 84 de sculpturi și 23 de desene, care s-a bucurat de succesul deplin meritat de artistul român.

Iată câteva considerații ale lui Valeriu Anania despre arta lui Brâncuși: “artă modernă, nu prin denunțare, ci prin renunțare: Asta pentru că ea nu pleacă de undeva pentru ca să ajungă oareunde, ci porcede din ajungere spre întotdeauna în sinea ei. O artă contemporană cu Începutul.”

În pagina 2, un alt fragment din “Steaua Zimbrului” lui Valeriu Anania și rubrica “Pagini de Jurnal” cu o însemnare din 5 aprilie. Pagina următoare, un poem “Din lirica americană nouă”, de Mark Van Doren, “A căuta ceva pierdut”, tradus de Valeriu Anania în românește cu permisiunea autorului și a editorului, un text intitulat “Localnic al Târgului Jiilor” în care V.A. publică (text și fotocopie a originalului) o carte poștală (cu text lung – trei paragrafe mari) primită de la Arghezi în 1943. Arghezi era în lagărul de la Tg. Jiu iar Anania era închinoviat la Mănăstirea Polovragi, nu departe (avea și el să fie trimis în același lagăr când Arghezi tocmai ieșise). Așa încheie Arghezi scrisoarea sa: “În rugăciunile schitului adu-ți aminte, Părinte, și de robul lui D-zeu, care te îmbrățișează, Tudor Arghezi”.

În rubrica “Aquaforte”, Valeriu Anania intră într-un “dialog” indirect cu George Macovescu, ce, întors acasă după ce a văzut la Muzeul Guggenheim din New York expoziția Brâncuși, scria undeva că visează la o punere în valoare, la modul serios, a lui Brâncuși, la Tg. Jiu. V. Anania îl apostrofează pe G. Macovescu spunându-i că el nu trebuie să “viseze”, ci cu poziția pe care o are, să purceadă la fapte. Și V.A. sugerează: Dacă pentru Ateneul Român din București s-a strigat “Dați un leu pentru Ateneu”, pentru Brâncuși să se strige “un frățuș pentru Brâncuși!”

În final, în pagina 4 citim în rubrica “Din legendele Hawaiiului” o legendă intitulată “Sihăstriile Pacificului” (I), aflată alături de coloana “Marginalii”, unde V.A. face câteva considerații despre Brâncuși, și apoi despre un număr al revistei *Secolul XX*.

Plicul trimis D-lui George Alexe (din Kitchener, Ontario, Canada) are pe ștampila poștei din Detroit data de 22 iunie și poartă două timbre de 6 cenți.

NICOLAE PETRE VRÂNCEANU

The Gate of Rebirth and of Love

“I’ve been singing about the great passage...”
(L. Blaga – *Biography*)

*Here, in Târgu Jiu, it is believed that,
if you pass with your beloved one
under the stone gate,
which was carved by the Great Master,
you will be free from the torment of doubt
and your soul will be light
under its arch, in an eternal vow
of love and faith.*

*We purify our soul
like we used to pass during childhood
under the altar full of flowers
in the middle of the church,
at Easter ceremonies,
or like Adam and Eve took shelter
under the branches full of fruit
of the Tree of Promises,
while still innocent
tasting the fruit of sin.*

*The Gate of the Kiss opens the way
to the healing altar
of the sins in our earthen body
undead in the body of stone,
towards the rebirth by atonement,
by heroic sacrifice,
by the wedding of light and darkness,
between the coldness of thought
and the burning of the body.*

*Before you pass, by ones or by twos,
under the arches of the blessed gate,
“the Patriarch of Gorj”, by himself,
knocked at the gate of the Holy Ghost,
when from his chisel the blinding Light
had poured.*

*Come ye pilgrims,
let us cross the threshold
of victory over death,
of redemption from sin
by sacrifice and painful love...
Let us pass under the Gate of the Kiss!*

**Translated from Romanian
by Roxana Zamfira**

ANDREI ZANCA

undeva, cândva

un fel de-a fi aproape, ca trăitor în propria moarte.

*depărtarea, un alt soi de abis - oriunde aş fi
sunt mereu acolo, unde îmi este inima.*

*n-am plecat niciodată, deşi iubirea de mamă şi meleag
ar trebui înşirată doar cu cerneală simpatică
spre deplina noastră tămăduire
închinându-ne arborilor.*

copil să fi rămas. cruşate pădurile, într-adevăr

oricum a fost, doar copilăria e a noastră. restul e lume.

*am putea fi însă bântuiţi de atâta amărăciune
de n-am fi cunoscut cândva înseninarea, am putea resimţi
acest gol din inimă, de n-am fi gustat undeva, cândva deplinătatea?*

nimic nu rămâne cum este.

pesemne, doar

Nimicul.

taina

aidoma femeilor învăluite din orient

la care întreaga fiinţă se adună în ochi încât

par mai nude decât ar fi dacă şi-ar lepăda vestmintele

rămân şi eu murmurând - sunt pe-această insulă

*înrudită cu alte insule mai mari şi mai îndepărtate, unde
timpul a fost adus pe corăbii.*

aici însă, moartea e o oglindă-n care voi zări cândva

chipul experimentelor mele

răsfrânt acum în ochii femeilor orientale

în care se adună toată frumuseţea, toată dăruirea

pe care nici vestmintele nu le pot ascunde

nici soarele nu le poate mistui

într-o clipire de pleoapă.

trecut de cinci şi-o singură lebadă alunecă prin beznă

ca-n vis, anunţând o dimineaţă atât de senină

încât aspirând aerul mi se pare că aud cum

se sfâşie o mătase din dinastii petrecute

pasărea

*când băgarea de seamă
se răsfrânge deplin în adânc
de adânc, aproape de Martorul impasibil*

*dintotdeauna presimțit acolo
totul în jur își pierde din însemnătatea
necugetată pe care i-am acordat-o mereu.*

*unde se bănuie ceva, o linie, un contur, ori doar o furișare
nu e nimic, și totuși dezamăgirea mea caducă
trezește în mine o tainică, stranie bucurie.*

*în zorii grei de ceață
voalând netulburea
apei curgând*

*zăresc mai întâi prora unei bărci
desprinzându-se din unduirile albe*

*ezitând, atenuând
o bătaie de vâsle.*

*și deodată țipătul ascuțit al unei păsări
peste întinderi*

*încât închid ochii
copleșit de efemer*

*nu zboară acolo, sus
ci-n mine, laolaltă cu mine*

pasărea / trezind singurătăți uitate

Patima credinței

în memoria monseniorului
Vladimir Ghica
*Martir născut în fașii levantine
copil din os domnesc
slujind apostolatului
printre săracii lumii.
Din Constantinopol la București
din Tokyo la Sidney sau Madrid
din Buenos Aires la Jilava,
călugăr rătăcitor pe drumurile
lumii.
A luat calea Milescului Spătaru
ca un proscris catolic
ambasador al bucuriei de a trăi
i-a oblojit cu vorba sa
pe toți nevoiașii pușcărilor
comuniste
îndurând umilințele bolșevicilor
martir născut în zodii bizantine,
acum, Fericitul Vladimir.*

Ispita optimistului

lui A. I. Baconski
în memoriam
*S-au dus cu valurile timpului
formele alungite ale cuvintelor
magice
ca o corabie cu neputință
de a fi oprită vreodată
dansul cu lupi de la revoluție
s-a estompat într-o lovitură de
stat
gata să explodeze în mâinile
sinucigașilor care au făcut
pe judecătorii
patimilor noastre ateiste.
Și ce greu ne trezim acum
din adormirea nefastă a șarpelui
mândria națională pe care*

In taină

*In taină prin Grădina Maicii Domnului
am ascultat păsările cântătoare
și liniștea profundă a sihaștrilor.
Prin veacuri curge această credință
precum izvorul Sf. Atanasie
și noi, pelegrini români, umbre
mișcătoare
ne strecurăm în liniște
din mănăstire în mănăstire
din schit în schit
din chilie în chilie
încărcați de poveri ancestrale
ispite și păcate adunate
în drumurile noastre oropsite
de fantome ale Universului
azi, ființe vii ale lui Dumnezeu,
în taină mărturisind dreapta credință
măine, doar umbre ale vieții pe pământ.*

*o moștenim ca pe o sinecură
a ortodoxiei noastre provinciale.
Dansul de cuvinte nepotrivite
ca un somn al rațiunii
ne întunecă și în prezent
mințile ca niște alcooluri tari
ale democrației noastre originale
“Corabia lui Sebastian”,
dragă prietene
s-a îndepărtat ca o fantomă
în negura timpurilor pe care
le-am visat amândoi
și încă o așteptăm
ca pe o binecuvântare.*

M. N. RUSU

Pictorul Hrandt Avakian despre Garabet Salgian

În *Lumină Lină*, Nr. 3, Iulie-Septembrie 2013, la rubrica “Arte și meserii”, am publicat un document excepțional, anume Autorizația Nr. 92, emisă de Patriarhia Română/ Comisia de pictură bisericească, acordată pictorului Garabet Salgian “cu dreptul de a practica pictura bisericească în cuprinsul Patriarhiei Române. Pe temeiul acestei autorizații titularul poate angaja și executa lucrări de pictură murală din nou, de restaurare și de icoane la bisericile din parohiile ortodoxe de categoria I-a și a II-a care nu sunt monumente istorice, în condițiile stabilite de Decizia Patriarhală nr. 633/1958 și a Instrucțiunilor anexe. Dată în București la 8 noiembrie 1977.”

Autorizația e semnată de Patriarhul Iustin Moisescu și viitorul Mitropolit Antonie Plămădeală, pe atunci episcop, președintele comisiei de pictură bisericească. Când acest document a apărut în revista noastră, Garabet Salgian era în viață și ne fermeca cu tablourile și icoanele sale, cu vastele sale cunoștințe literare și culturale, cu prezența sa duminică de duminică la Sf. Liturghie de la Biserica “Sf. Ap. Petru și Pavel”, liturghie oficiată de Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian.

Acum, când redau un nou document inedit privitor la biografia artistului plastic Garabet Salgian, el, marele creator, a trecut în eternitate. Îl redau cu evlavie și pentru faptul că asupra acestui înscris ne-am oprit deseori în conversațiile noastre care s-au transformat într-o carte, din păcate rămasă într-o fază neîncheiată. Documentul de față, o Recomandare din partea cunoscutului pictor Hrandt Avakian către Uniunea Artiștilor Plastici din R.S.R. pentru ca distinsul Garabet Salgian să fie primit fără discuție și discuții în rândurile sale.

Transciu aici documentul colegului său mai în vârstă, Hrandt Avakian, alăturând și facsimilul acestuia. Deci:

“Avakian Hrandt, pictor, membru al U.A.P. din R.S.R. recomand pe colegul meu, pictorul Garabet Salgian, ca pe un demn urmaș al iconarilor din evul mediu, cunoscător desăvârșit al tuturor stilurilor bizantine, categoric unicul iconar în viață în țara noastră care a studiat sub îndrumarea subsemnatului restaurarea picturilor și icoanelor vechi, întrecându-și maestrul. Drept care îi prevăd o carieră în plină și continuă ascensiune. Hrandt Avakian/ 13, VII, 1976, București, Str. arh. Ion Mincu 19, sec. 1.”

Așadar Garabet Salgian “și-a întrecut maestrul”, afirmă mentorul său în 1976, o vreme nu tocmai propice pentru pictorii de icoane și pictură murală bisericească. Supoziția lui Avakian precum că discipolului, conaționalului său îi prevede o carieră “în plină și continuă ascensiune”, nu

s-a realizat în țară, ci în America, aici, la New York în centrul lumii artistice mondiale.

N.B. Hrandt Avakian, pictor de origine armenescă, s-a născut la 29 martie 1900 în Alep (Siria). Colector. Fugind de persecuțiile otomane, a trecut prin multe țări și meserii. Ajuns în București, în preajma catedralei armenesti de aici, devine învățăcel în cercul de artiști al Reginei Maria (Alex Szatmari, Jean Steriadi, etc.), un inițiat în pictura de șevalet și de restaurare a icoanelor bizantine și orientale. Membru al "Tinerimii artistice", realizează o pictură distinctă de a congenerilor săi, participă cu expoziții în București și mai ales în Armenia sovietică. E momentul când Garabet Salgian îi devine acel discipol care își va "întrece maestrul".

Recomandare

Subsemnatul
Avakian Hrandt pictor membru al U.A.R.
din R.S.R. recomand pe colegul meu
pictorul Garabet Salgian ca pe un
demon urmaș al icoanelor din evul mediu.
cunoașterea deplină a tuturor stilurilor
bizantine, categorie unică icoană în
viața în țara noastră, care a studiat sub
îndrumarea subsemnatului restaurarea
picturilor și icoanelor vechi, întrucât și
maestrul. Drept care îi prăvăd o carieră
în plin și continuă ascensiune.

Hrandt

13 VII 1976
București str. aceluși Minculeț
Soc. I.

ANDREI DAMIAN

The Perilous Dive

10 meters...20 meters...30 meters. It is getting dark and below me I can see the vast emptiness many people fear. 80 meters...90 meters...100 meters below sea level. I can see a very dim light shining through the water from above. 140 meters below sea level; I keep descending into darkness. It is too dark for sunlight now and I switch on my flashlight. I look around but I don't see anything. 160 meters. My personal record is 189 meters. I check my oxygen and I see that I have more than enough. I keep sinking into the dark water. The pressure is bearable, and my instruments show 190 meters below sea level. I sigh slowly and think of the world record, 318 meters, and how it would be to cross it. I check my oxygen levels again. I might just have enough to meet it and get back to the surface. I smile to myself, as I descend further down into the deep. I have reached 205 meters below the surface. The water is pitch black now. I look up. The sunlight doesn't reach me. The only light comes from my flashlight. I look out into the darkness and suddenly I get uncomfortable. My flashlight only shines so far through the dark water. I find myself jerking around to make sure that there isn't anything behind me. At one time I think I see a tailfin swimming away but I'm not sure if I had really seen it or if it was just a hallucination. 230 meters. I am starting to feel the pressure through my suit. I look around. I can feel the darkness bearing down on me. The farther I go down the more I feel like I'm being watched; my movements to check behind my shoulder become more frantic. I know this must be ridiculous, but I can't help it. 260 meters below sea level, it's so dark now that I can't see my hands when I hold them in front of my face. If it weren't for my flashlight, I would be completely blind towards my instruments. 280 meters, the pressure is starting to become uncomfortable. I think I'm starting to imagine things against my will. First sharks, then squid. I think I see a tentacle but once I turn my flashlight in the direction there is nothing there. I am approaching 300 meters; the pressure is definitely uncomfortable now. I think of something and look down. For the first time today I look down. I quickly close my eyes and the dizziness passes. Even though looking down doesn't present any new scenery, there is something about looking down and not even seeing my body that really scares me. I shine my light to the left and this time I am sure I see a fin, or is it a tentacle. No, it was a fin, but it's too deep for most sharks. An image of the beak of a giant devil squid appears in my mind. I just want to crawl away, hide and never come out. I close my eyes, but all I can see is the picture of the devil squid glued to the insides of my eyelids. I frantically open my

eyes to reassure myself that I am still alone. I feel like screaming. I am positive that I have company, yet I can't see it. This is when I remember my instruments. 330 meters! I broke the world record! For a minute I forget my fear. By the time I remember to loosen my weights I have reached 332 meters. I start using my flippers to speed my ascent, anything to get away from the predators I know are lurking beyond my flashlight. My thoughts return to the devil squid I am sure I saw before, or did I? I must have. My fear returns to me as the darkness bears down on me from all sides.

EUGEN EVU

Prozopoem

*Scrisul literar este un act sanitar,
psiho-regenerator și exercițiu catarsic,
de când ne știm. Într-un accept nou,
poesia este un implant sau perfuzie
subtilă de "psiho celule Stem".
Iată de ce nici nu mă-ntunec,
Nici nu mă mai tem.*

Quintet sofianic

*Mă las jucat de-un val îngândurat
Nirvanica urzeală -mi saltă gândul
De parcă nu-s doar eu din Celălalt,
Orgasmic hierofan- îngemănându-L
Din Logos iarăși prunc, adevărindu-L.*

THEODOR CODREANU

Inițiere la Sfântul Munte

Cum suntem într-o epocă de revizuire critice, nu doar de “revizionism” *politically correct*, să spun că în cultura noastră este și va fi enorm de lucru. De aceea, trebuie s-o luăm pe “fărâme”. Propun, de pildă, o relectură a romanului *Muntele catârilor sau Ambasador la Sfântul Munte*, de Ion Brad, roman aflat la a patra ediție (1980, 1992, 1996, 2013), cea din urmă apărută la Fundația Europeană Titulescu din București, cu o amplă *În loc de prefață* a autorului (datând din februarie 2012) și care conduce la concluzia că noua versiune va putea fi considerată *ne varietur*, dat fiind că ediția din 1992 de la Chișinău este recuzată de scriitor ca neprofesionistă. Din nefericire, și această ultimă imprimare, apărută în condiții editoriale foarte bune, păcătuiește prin insuficienta grijă a corecturii, ceea ce contrastează, evident, cu acuratețea stilistică, “neoclasică”, a scrisului bradian.

Ion Brad (n. la 8 noiembrie 1929, la Pănade, j. Alba) face parte, prin intrarea în literatură, din generația “proletcultistă”, debutând editorial în plină propagandă sovietică, în 1952, cu un amplu poem, *Cincisutitul*, fiind, apoi, foarte productiv în anii următori, ceea ce și-a pus pecetea pe memoria istoriei literare, chit că a evoluat spre un limbaj liric mai sobru, cu tematică tradițională, orientată către trecutul arheic, național, ceea ce contrasta cu ideologia internaționalistă a *actualității cu orice preț*, urmată fidel de confrăți precum A. Toma, Dan Deșliu, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian, Eugen Frunză, Maria Banuș și atâția alții. Salvarea lui Ion Brad ca poet a fost clasicismul elen și spiritualitatea românească tradițională. Dacă generația ’60 redescoperea modernismul interbelic, el se întorcea la tradiționalismul transilvan, consonând cu George Coșbuc, cu Octavian Goga sau cu Aron Cotruș, cum s-a mai observat, cu tradiționalismul moldoveanului Ion Pillat, dar și cu Lucian Blaga sau cu Helada unui Ion Barbu, cel care reînviase, inconfundabil, oda pindarică. Mă întreb dacă acestea n-au fost semne indubitabile că se împlinea (și prin Ion Brad) profeția lui Mircea Eliade din 1953 (*Destinul culturii românești*) că în fața primejdiei tăvălugului sovietic de a ne transforma cultura în una de *hibridi* (izomorfie a mancurtismului din viitorul roman al lui Cinghiz Aitmatov, *O zi mai lungă decât veacul*), se va ridica o veritabilă rezistență prin cultură a geniului național. Personalitate complexă (poet, prozator, dramaturg, traducător), cu o pregătire intelectuală superioară, Ion Brad a fost și un diplomat de vocație (ambasador al României la Atena, 1973-1982, director în Ministerul de Externe, 1982-1984), rezistând și ca om politic valului neokominternist din sânul Partidului Comunist Român. Aceasta este, de

fapt, cheia supraviețuirii ca scriitor a lui Ion Brad, momentul astral fiind experiența de la Sfântul Munte, care-i va da și măsura talentului de prozator prin excelentul roman *Muntele catârilor*, scris la Atena între 1978-1980 și apărut la Editura Eminescu în 1980. Dacă ciclul românesc alcătuit din *Descoperirea familiei* (1964), *Ultimul drum* (1975), *Raiul rășopiiților* (1978)¹, *Thalassa* (1986) este clădit pe chemarea irezistibilă a vocii rădăcinilor în fața primejdiei pieirii celei mai vechi forme de existență românească – țărănimea, *Muntele catârilor* recuperează cealaltă dimensiune a ființei noastre străvechi – spiritualitatea ortodoxă, rezistentă la Muntele Athos. Este, într-un fel, tensionarea dintre năzuința sămănătorismului de a conserva *vitalismul țărănesc* cu aceea a *Gândirii* lui Nichifor Crainic, care, în cunoscutul său articol-program *Sensul tradiției* (1929), voia să adauge la chemarea *glasului pământului* (în aspra variantă ardeleană a lui Rebreanu) *cerul spiritualității românești*. Aceasta este legătura tainică, holistică, dintre romanele tradiției țărănești și romanul închinat “muntelui vrăjit” al spiritualității creștine. Prima *citadelă* (familia țărănească) viza opoziția nevăzută la opera de nimicire a țaranului român pe filieră imperial-sovietică, cealaltă *cetate* a fost forma de rezistență a ortodoxiei de după căderea Constantinopolului, rezistență care n-ar fi fost posibilă fără partea românească de la Muntele Athos, care munte n-a rupt niciodată legătura cu Țara, supraviețuindă și sub comunism prin misteriosul izvor din mijlocul casei ieromonahului Tifoen (perechea din oglindă, după opinia mea, a tatălui Octavian Borcea din *Zăpadia*), care izvor, în credința lui, răzbătea prin stâncă tocmai de la Dunăre. S-a observat că în ciclul românesc Ion Brad încă nu se eliberase complet de anume influențe ale ideologicului epocii, pe când în *Muntele catârilor* lumina esteticului e singura care contează, încât romanul este cotate drept cel mai împlinit al autorului (una “dintre cele mai frumoase cărți ale mele”, recunoaște în prefață și Ion Brad, p. 5). Dacă *Romanul de familie* înseamnă “descoperirea familiei” tradiționale ca formă de rezistență la provocările istoriei, cum nu întâmplător suna titlul din 1964, *Muntele catârilor* înseamnă descoperirea “cerului spiritualității” aghiorite ca parte a spiritualității românești.

Ajunși aici, se cuvine a face o contextualizare obligatorie, pe care critica a ignorat-o, nefiind pregătită s-o emită. Se știe că prin *Tezele din iulie*, 1971, în urma călătoriei în China și în Coreea de Nord, Nicolae Ceaușescu încearcă o resurecție a ideologicului marxist-leninist în cultură, ceea ce amenința să curme perioada de deschidere dintre anii 1965-1971, care a înlesnit marea ascensiune a generației '60, dar și a celei din “obsedantul deceniu” prin care trecuse și Ion Brad. Marin Preda amenințase atunci că se sinucide dacă se revine la proletcultism. Nicolae Breban și-a dat demisia din Comitetul Central și de la conducerea *României literare*, sprijinind, prin prezența lui la Frankfurt, primele apariții

¹ În ediția revizuită, în două volume, din 1986, primele trei romane devin: *Zăpadia*, *Soare cu dinți*, *În umbra castelului*.

în Occident ale cărților lui Paul Goma (*Ostinato*, 1971, Editura Suhrkamp), care, la rândul-i, aderase, încrezător, la politica de independență și de orientare națională în plan extern a lui Nicolae Ceaușescu, în urma evenimentelor din Cehoslovacia, în 1968. Pe acest fond se produsese revigorarea reacției spiritului național, inclusiv a dimensiunii creștine. În 1974, în *Secolul XX*, Edgar Papu pleda pentru *protocroniile* românești, altfel spus, pentru *revizuirea* moștenirii lăsate de marii noștri clasici reprimați și cenzurați de regim. În 1977, el publica propriile *argumente* comparatistice în volumul *Din clasicii noștri*, care va declanșa cea mai aprinsă polemică postbelică în cultură. Îndrumătorii cominterniști ai culturii au simțit imediat că pot pierde și ultima bătălie, de unde reacția vechiului ideolog de partid Gogu Rădulescu împotriva protocronismului lui Edgar Papu, acuzând noua direcție de reînviere a *gândirismului* și chiar a “neofascismului”, etichetă care s-a pus statornic în comunism pe orice renaștere a conștiinței naționale. Că atacul din *România literară* împotriva lui Edgar Papu a fost o directivă de partid rezultă și din simplul fapt că dreptul la replică i s-a refuzat savantului. Mai mult de atât, în 1980 a fost convocată Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, pe 29-30 ianuarie, având ca punct principal pe ordinea de zi condamnarea revistei *Luceafărul* pentru erezia protocronistă în spațiul căreia se manifesta și “misticismul” unui mare poet ca Ioan Alexandru, care, nici mai mult nici mai puțin, propusese publicarea în revistă, în serial, a unei noi versiuni românești a Bibliei. Scriitori importanți, atunci, au condamnat, în numele marxismului oficial, “deviaționismul de dreapta” al revistei *Luceafărul*, ca susținătoare a protocronismului. Doar un singur exemplu din stenograma lucrărilor, intervenția lui Ștefan Aug. Doinaș: “Îndepărtarea revistei *Luceafărul*, trebuie redusă la zero. Această revistă trebuie să redevină o revistă a Uniunii Scriitorilor prin care se exercită îndrumarea de partid (s. n.), prin intermediul Uniunii noastre asupra vieții noastre cultural-literare”².

Cum revoluția din decembrie 1989 a fost abil confiscată nu de spiritul național, ci de vechea gardă cominternistă în frunte cu Silviu Brucan, la care s-au raliat odraslele din eșalonul doi (“disidenți autocronici”, cum îi va numi Paul Goma), ideologul acestora devenind Vladimir Tismăneanu, promotor chipurile al unui “neoconservatorism” creat de el în America, pe urmele comunistului britanic Eric Hobsbawm (1917-2012), a fost posibilă una dintre cele mai mari escrocherii ideologice postdecembriste prin care protocronismul a fost decretat drept *ideologie oficială* a Partidului Comunist Român, când, în realitate, n-a fost decât o firească metodă comparatistă valabilă pentru toate culturile lumii, ca relație organică între *sincronii* și *protocronii*, între universal și național. Însă sub stigmat ideologic oficial apare teoria lui Edgar Papu în *Raportul Tismăneanu*, document care s-a pretins a fi condamnarea crimelor

² Stenograma Plenei Consiliului Uniunii Scriitorilor, 29-30 ianuarie 1980, în *România Mare*, nr. 51/1991.

comunismului. Paradoxul acelor ani, culminând cu 1980, constă în aceea că atât “sincroniștii”, cât și “protocroniștii” și-au dorit să-și atragă de partea lor sprijinul cabinetelor I și II, simboluri ale unei veritabile *puteri bicefale*. Internaționaliștii au avut succes pe lângă cabinetul II, pe când naționaliștii au pariat pe sprijinul Cabinetului I, promotor al independenței față de Moscova, adevăratul înfrânt în 1989, devenit țap ispășitor. Aspectul acesta nu i-a scăpat unui cercetător recent, Mihai Iovănel: “nu Partidul a fabricat teoria protocronistă, protocroniștii au încercat să coopteze Partidul”.³ Și nu le-a reușit. În schimb, a reușit facțiunii sprijinite de Gogu Rădulescu, biruitoare atât în 1980, cât și la 1989.

Nu e de domeniul hazardului că romanul *Muntele catârilor* a apărut în același an 1980, fiind scris în atmosfera ofensivei protocroniste declanșate de cartea lui Edgar Papu. Ca să nuanțez lucrurile, se poate vorbi de un protocronism *gălăgios*, de suprafață, cu tentă ideologică, vânzător de *priorități* românești, și un altul *tacit*, echilibrat, organic, pe care îl reprezintă și Ion Brad, regăsind *drumul spre sine al culturii naționale*, aspect surprins astfel de Adrian Dinu Rachieru: “Privind din unghiul sociologiei culturii, rezultă că *sincronismul nu poate fi eliminat de protocronism*; acestea coexistă tensional, sensul lor ultim fiind convergent: *drumul spre sine însuși al unei culturi*, cu cronologie proprie, fără a fi izolată ori nesincronizată ritmurilor universalității, dezvoltând în sine valori ireductibile.”⁴ Așa se explică de ce romanul lui Ion Brad a fost bine primit atât dinspre tabăra sincroniștilor, cât și dinspre cea a protocroniștilor.

Există o istorie a scrierii romanului pe care Ion Brad încearcă s-o schițeze în prefață. Deși este cel mai important fruct estetic din perioada diplomatică din capitala Greciei, experiența de ambasador s-a concretizat și într-o serie de șase volume memorialistice sub genericul *Ambasador la Atena*, ciclul care interesează mai ales istoria diplomației, a Bisericii Ortodoxe Române și, deopotrivă, biografia autorului. Factologic, ideea romanului s-a născut în 1976, când, în contextul legăturilor pe care Biserica Ortodoxă Română le întreține cu așezările românești de la Athos, care solicitau trimiterea de ajutoare materiale, dar, mai ales, de călugări tineri, cei vechi dispărând, rând pe rând, de bătrânețe, diplomatul Ion Brad s-a hotărât la un lung pelerinaj la Sfântul Munte, el, ca scriitor și intelectual înrădăcinat în tradiție, posedând, la modul livresc, întreaga istorie românească aghiorită. Acolo se afla inclusiv Basarabia (cea reală fiind sub ocupație sovietică). În chip simbolic, călăuza și gazda de la Sfântul Munte va fi ieromonahul Neofit Negara, basarabean care și-a petrecut cincizeci de ani de viață monahală aghiorită, cel care va deveni protagonistul Tifoen din *Muntele catârilor*, al cărui chip va supraviețui și prin fotografiile

³ Mihai Iovănel, „O jumătate de iepure și chip”, în *Cultura*, nr. 7/21, din februarie 2008.

⁴ Adrian Dinu Rachieru, *Literatură și ideologie*, Editura Excelsior Art, Timișoara, p. 89.

reproduse în noua ediție. Între comentatorii romanului, la apariție, doar Virgil Cândea putea fi avertizat, prin pregătire, asupra adevăratei identități a lui Tifoen⁵, dincolo de acoperitoarea ficțiune. Acum, Ion Brad ne explică de ce a recurs la romanesc: “fiindcă nu din întâmplare am subintitulat acea carte «roman». Amestecam în ea observațiile directe ale unui pelerin curios să înregistreze peisajele unice întâlnite pe mare și pe uscat, cu evocările istorice, copleșitoare prin mulțimea mărturiilor și documentelor românești aflătoare la Athos, ca și închipuirile unei realități simbolice, totdeauna posibilă și necesară în creația artistică. Apoi, așa cum se poate citi în «mărturisirea» publicată în fruntea celei de-a doua ediții a romanului (prima se epuizase rapid din cauza temei insolite și oarecum interzise, deși apăruse într-un tiraj de 80.000 de exemplare, de neimaginat azi!), numisem lucrarea mea «roman» și pentru a masca observațiile și meditațiile asupra unei asemenea «materii» delicate, nu numai din punctul de vedere al unor înalte oficialități române suspicioase, dar și al autorităților elene, mereu preocupate de dreptul lor, pe cât de exclusiv pe atât de diplomatic, legat de atribuțiile Patriarhiei Ecumenice de la Istanbul, tot grecească, privind statutul călugărilor străini, mai ales intrarea și așezarea lor la Sfântul Munte” (pp. 24-25). “Înaltele oficialități române suspicioase” în materie de “neogândirism” nu puteau fi, între alții, decât Leonte Răutu sau Gogu Rădulescu, cu atât mai mult, cu cât cel dintâi se născuse în Basarabia.

Argumentul filosofic (nu zadarnic Tifoen îl va prezenta, în periplul aghiorit, pe narator drept Filosoful) sub auspiciile căruia și-a început călătoria noul “peregrin transilvan” a fost aristotelic: anume că *poezia este mai adevărată decât istoria*, cu atât mai mult cu cât învățatul, adept, prin natura mediului din care venea, al logicii aristotelice, a trebuit să se confrunte cu logica Sfintei Treimi de la Sfântul Munte, întrupată în complexul personaj Tifoen. Aceasta este semnificația învăluită a întâlnirii dintre narator și ieromonah la statuia Stagiritului. Naratorul este tobă de carte în materia istoriei românești a Sfântului Munte și totuși simte chemarea irezistibilă a *inițierii* prin enigmaticul basarabean, în inima și mintea căruia sălășluiesc deopotrivă Dumnezeu și Michiduță și de la care află paradoxul (logic?) că Athosul este opera... catărilor, ca în lecția dată de Eminescu în postuma *În zadar în colbul școlii...* “Catării” *răbdători/truditori* ai acestei îndelungate istorii sunt deopotrivă cei reali, dar și călugării, dar și domnii din cele trei Principate, care, timp de secole, au făcut dani, au construit lăcașuri, au trimis călugări, sprijinind Biserica, la Sfântul Munte, după căderea Bizanțului căruia, *de facto*, îi vor ține locul, întreținând aprinsă flacăra ortodoxiei. Sub această aură narativă, construită abil și natural de către Ion Brad, se rotunjește călătoria inițiată a romanului. Subliniez particularitatea estetică a aventurii Filosofului și a lui Tifoen: nu știi sigur cine pe cine inițiază. Fiecare dintre cei doi protagoniști

⁵ Anagramă, spunea Virgil Cândea, în *Tribuna României* din 15 februarie 1981, a numelui Neofit, transcrierea în oglindă a acestuia.

trăiește sub semnul imperativului narativ *Spune!* la modul muzical contrapunctic. Dacă la Sadoveanu *spunerea* pare a fi univocă (vocile amplificând una și aceeași instanță diegetică, la modul polifonic), în *Muntele catârilor* există un binom narativ, rezultat al tensiunii dintre logica aristotelică a Filosofului și cea treimică (a terțului ascuns) a călugărului. Ba, se conturează, ca personaj absent, și *terțul*, care rămâne *ascuns*, Scriitorul pe care pelerinul încearcă zadarnic să-l întâlnească, aflând, în final, că a murit. Este chiar naratorul (ca *alter ego*) care își încheie misiunea la părăsirea Muntelui vrăjit, altul decât al lui Thomas Mann.

Grație acestor abilități narative, minunea *protocronică* a lui Ion Brad, aceea de a reaminti de comoara spirituală a românismului la Sfântul Munte, s-a putut multiplica în 80.000 de exemplare, dincolo de gălăgioasa polemică din presa vremii, chiar în anul în care apărea *Cel mai iubit dintre pământeni*, pe altarul jertfei lui Marin Preda, cel care pusese în mijlocul terorii “obsedantului deceniu” tot un aproximativ Filosof, Victor Petrini. Desigur, ecoul operei prediene a fost copleșitor prin comparație cu discreta apariție a unui scriitor de fundal. Resorturile adânci ale rezistenței prin cultură erau însă aceleași. Și să nu uităm evenimentul capital din 1980, posibil în urma unei grele, aspre bătălii a direcției naționale: începutul apariției celor cinci masive volume ale publicisticii eminesciene (de la *Opere*, IX) din ediția academică.

ALFREDO PÉREZ ALENCART (Puerto Maldonado, Perú, 1962). Poet și eseist peruano-spaniol. Din 1987 este profesor de Dreptul Muncii la Universidad de Salamanca. A publicat cărțile de poezie *La voluntad enhechizada* (2001), *Madre Selva* (2002), *Ofrendas al tercer hijo de Amparo Bidon* (2003), *Pájaros bajo la piel del alma* (2006), *Hombres trabajando* (2007), *Cristo del Alma* (2009), *Estación de las tormentas* (2009), *Savia de las Antipodas* (2009), *Oídme, mis Hermanos* (2009), *Aquí hago justicia* (2010), *Cartografía de las revelaciones* (2011), *Margens de um mundo ou Mosaico Lusitano* (2012), *Prontuario de infinito* (2012), *La piedra en la lengua* (2013) și *Antología Búlgara* (2013).

În 2012 a apărut un amplu volum asupra operei și personalității sale, *Arca de los Afectos* (2012), la care au colaborat peste 230 de scriitori și artiști din patru continente, volum coordonat de Verónica Amat. Antologia sa *Monarquía del asombro* (2013-2001, Lima) a fost prezentată la Târgul Internațional de carte de la Lima. Din opera sa s-a tradus în 20 de limbi. A primit mai multe premii, dintre care menționăm Premio internacional de Poesía “Medalla Vicente Gerbasi” (Caracas, 2009) și Premio “Jorge Guillén” de Poesía (Valladolid, 2012).

Cel mai întunecat

*Cel mai întunecat
este ochiul alb
al orbului*

*și mizeria
care își face drum
printre oameni
care zilnic străbat
străzile
cu stomacul
gol.*

*Întunecată inima
dacă se arată
precum granitul*

*sau festinul
dacă pâinea nu ajunge
la multe mese.*

*Și întunecat
jocul vieții
pentru cei desprinși
de ramura*

Dragostei.

**Prezentare și traducere
în limba română
de Elena Liliana Popescu**

Blink

*I have a history
but I am now...
a blink of heart
upon the tomb of time
it is no accident
that every yesterday
dies pregnant with
tomorrow*

Timely Argument

*I had an argument with time
It cost me half a decade
Of counting yesterdays
But I have never spent
A second
On my cursed lament
Of living sooner than
The Chronos intent*

a year without you

*time
bends and folds
upon itself
like a paper airplane
in a perpetual return
to its origins*

a year without you

*a year of reversed
definitions
where silences blush
more
than words*

*and Thought
is nothing
but a lame excuse
to hold you
deeper*

The Hourglass Decree

*Sweat drips from the hourglass
Weary of serving time...
'If the desert should stop
Running through my waist,
The canvas of desire remains blank.*

*For as the seconds roll
In infinite grains,
The burden of Want
Crucified on the altar
Of ignoble humanity
May not grow heavier than a milligram
Of hour-eating sand.'*

STELIAN GOMBOȘ

Bucuria slujirii *

În cele ce urmează vă invităm să luați aminte, cu multă seriozitate și responsabilitate, la întâlnirea de suflet cu Părintele Arhiepiscop “Ioan al munților”, “Ioan din Carpați”, căci veți asista, cu mult folos, la un viu, folositor și binecuvântat dialog duhovnicesc, realizat și purtat cu Arhiepiscopul demn și destoinic ori pilduitor Ioan Selejan – care s-a născut la 16 noiembrie anul 1951, în localitatea Pietrani, județul Bihor, fiind primul episcop al Episcopiei Covasnei și Harghitei, înființată în anul 1994... Studiile sale sunt următoarele: Liceul „Constantin Brâncuși” din Oradea, promoția 1971; Facultatea de Instalații și Automatizări din București, promoția anului 1976; Seminarul Teologic din Craiova, promoția 1986; Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu, promoția anului 1990; Institutul Biblic din Ierusalim, perioada anilor 1991-1994; Cursurile de doctorat le-a urmat la Institutul Biblic din Ierusalim, domeniul Biblice, Egiptologie și Orientalistică. Iar din activitatea sa bogată și deosebită spicuim următoarele: În anul 1980 și-a început viața monahală la Mănăstirea Lainici, județul Gorj; A fost hirotonit diacon la aceeași mănăstire în 6 august anul 1990; A fost hirotonit preot la Mănăstirea Tismana în 15 august anul 1990; Între anii 1990-1994 a fost starețul Mănăstirii Lainici; În anul 1994 a fost Arhimandrit și Superior al Așezămintelor Românești de la Ierusalim; În 9 iulie anul 1994 a fost ales Episcop al Covasnei și Harghitei; A fost hirotonit episcop la Mănăstirea “Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul” din orașul Toplița, județul Harghita în 20 iulie anul 1994; În 25 septembrie 1994 a fost instalat Episcop al Covasnei și Harghitei, la Miercurea Ciuc.

În ziua de 12 septembrie anul 2007 a fost unul din cei trei candidați la scaunul patriarhal al Bisericii Ortodoxe Române. Pe 23 februarie anul 2008 sinodul mitropolitan ortodox de la Iași l-a desemnat drept candidat pentru funcția de Mitropolit al Moldovei și Bucovinei. În urma ședinței Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din luna iunie anul 2009, Preasfințitului Episcop Ioan al Covasnei și Harghitei i-a fost acordat titlul de arhiepiscop onorific, ca un gest de răsplată, prețuire și profundă recunoștință pentru întreaga sa activitate, plină de trudă, jertfă și sacrificiu, în cei șaisprezece ani de Arhipăstor duhovnicesc al ținutului românesc din centrul țării, al Covasnei și Harghitei. Aceasta s-a petrecut după mari și

* „Bucuria slujirii este cea care ne menține aici, căci m-a trimis Dumnezeu să caut oia cea pierdută” – dialog duhovnicesc, viu și deosebit de sincer cu Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Ioan Selejan al Episcopiei Covasnei și Harghitei...

multe lupte. După decembrie anul 1989, pe fondul frământărilor existente în viața credincioșilor din județele Covasna și Harghita, a fost reluată propunerea de înființare a unei Episcopii pentru credincioșii români ortodocși din județele Harghita și Covasna. Asociațiile locale, Liga cultural-creștină „Andrei Șaguna” din Sfântu Gheorghe și Fundația cultural-creștină „Miron Cristea” din Miercurea Ciuc, întreprind numeroase demersuri pentru sprijinirea Bisericii Ortodoxe de aici, printre care amintim audiența la vrednicii de pomenire și de pie memorie Patriarhul Teoctist Arăpașu și Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului (1991, 1992).

În cadrul Zilelor „Nicolae Colan” de la Sfântu Gheorghe, din 4-5 decembrie anul 1993, în prezența Mitropolitului Antonie Plămădeală, se discută problema înființării unei Episcopii cu sediul la Sfântu Gheorghe (Arcus) sau Covasna. În ședința Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului din 9 ianuarie anul 1994 a fost propusă pe ordinea de zi, de către mitropolitul Antonie, după discuția preliminară cu Patriarhul Teoctist și membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, înființarea unei episcopii pentru zona Harghita-Covasna. La data de 11 ianuarie anul 1994, Adunarea Națională Bisericească a hotărât înființarea acestei noi eparhii. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat, în ședința din zilele de 22-23 martie anul 1994, la propunerea Adunărilor Eparhiale ale Arhiepiscopiei Sibiului și Episcopiei Albei Iulia, organizarea și delimitarea teritorială a Episcopiei Covasnei și Harghitei, cu reședința în Miercurea Ciuc.

În prezența vrednicului și distinsului Mitropolit Antonie Plămădeală al Ardealului, în 31 mai anul 1994, la Catedrala Ortodoxă din Miercurea Ciuc s-a constituit Adunarea Eparhială a Episcopiei Ortodoxe a Covasnei și Harghitei, iar în 12 iulie anul 1994, Colegiul Electoral Bisericesc a procedat la alegerea întâistătătorului nou-înființatei Episcopii a Covasnei și Harghitei, cu sediul la Miercurea Ciuc, sufragana a Mitropoliei Ardealului, în persoana arhimandritului Ioan Selejan - Superiorul Așezămintelor românești de la Ierusalim și Iordan. La praznicul Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul, în 20 iulie anul 1994, la Mănăstirea „Sfântul Ilie” din orașul Toplița, județul Harghita, s-a săvârșit hirotonia Preacuviosului Părinte Arhimandrit Ioan Selejan ca Episcop al Covasnei și Harghitei, fiind întronizat la 25 septembrie același an, la Miercurea Ciuc. Și unde în cei 15 ani de păstorire, Preasfințitul Părinte Episcop Ioan Selejan a înmulțit, dezvoltat și crescut numărul parohiilor de la 99 la 132 de unități, a hirotonit 78 de preoți, s-au construit 24 de biserici, șase mănăstiri și schituri, patru capele militare, 20 de case parohiale, au fost reparate 86 de biserici și 57 de case parohiale, au fost restaurate și repictate 39 de biserici. Iar Duminică, 23 august anul 2009, s-a mai scris o dată de aur în hronicul Ortodoxiei de pe aceste bătrâne și vitregite meleaguri: cu prilejul împlinirii a 15 ani de existență a Episcopiei Covasnei și Harghitei, întâistătătorul acesteia, Părintele Episcop Ioan Selejan, a fost înălțat în treapta arhierască,

onorifică de Arhiepiscop, de către Preafericitul Părinte Daniel Ciobotea – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române...

Revenind la întâlnirea și dialogul propriu-zis, vom reține și susține că Ortodoxia se confundă cu identitatea românească. Cel puțin în Transilvania... Aceasta este convingerea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Ioan Selejan al Episcopiei Covasnei și Harghitei. Pentru ierarhul de la curbura Carpaților credința ortodoxă a fost singura care a menținut coeziunea populației românești în aceste părți ale țării.

Înaltpreasfințite Părinte Arhiepiscop Ioan, de cele mai multe ori auzim, fie în biserică, fie la școală, acolo ce e drept mai puțin, că trebuie să ne păstrăm identitatea și demnitatea. Există vreo legătură între românism și ortodoxie?

Cred că în spațiul nostru transilvan iese cu totul bine în relief și a marcat viața și cultura din Transilvania elementul acesta creștin de sorginte ortodoxă. *În Transilvania, a fi ortodox este identic cu a fi român.* Așa și-au păstrat înaintașii noștri identitatea lor națională sub aura aceasta ortodoxă. Român ortodox! Sau, dacă spuneai în Transilvania *ortodox*, se știa că este automat român, având în vedere celelalte confesiuni cu care trăim aici. Aș putea spune că ortodoxia a marcat atât de puternic conștiința românilor, încât, cel puțin în părțile acestea, ale Covasnei și Harghitei, *a fost un scut de apărare al identității noastre.* Până astăzi vedem că în localitățile unde s-au păstrat biserici și au fost preoți neîntrerupt în decursul timpului, acolo s-au păstrat și credința și graiul nostru românesc. Acolo unde, din cauza vitregiilor vremurilor, preoții au fost alungați, nu mai avem, astăzi, nici grai, nici limbă românească. Avem și astăzi localități unde credincioșii noștri români ortodocși și-au pierdut limba, și-au pierdut graiul - nu mai grăiesc între ei în limba mamei, ci grăiesc într-o limbă străină. Dar ei vorbesc cu Dumnezeu în limba română. Adică, în Biserică, cultul este în limba română, așa că *Iisus Hristos, prin Evanghelia Sa, vorbește și acestor comunități tot în limba română.* Se roagă în limba română! Iată, deci, ce a însemnat ortodoxia, ce a însemnat credința noastră, păstrată în decursul timpului, nu numai pentru relația interumană, în comunitatea de aceeași limbă. Chiar dacă acolo comunicarea între oameni s-a făcut într-o limbă străină, totuși, ei și astăzi sunt români și vor rămâne cât vor trăi pe acest pământ. Mi-au spus că ei, chiar dacă vorbesc cu vecinii într-o limbă străină, cu Dumnezeu, cu Maica Domnului și cu sfinții vorbesc numai în limba și graiul românesc.

Mă gândesc, apoi, că, dacă în aceste mici comunități, iată cât este amprenta și cum se poate vedea ce a însemnat păstrarea credinței noastre ortodoxe, la nivel național ce s-ar fi întâmplat dacă noi nu ne-am fi rugat în biserică în graiul nostru românesc, în forma, în confesiunea aceasta a noastră ortodoxă? Ce am fi noi astăzi? Pentru că, dacă un popor nu are câteva valori importante de care să se țină și pe care să-și clădească viața,

acel popor dispare, alunecă. Și avem, din nefericire, atâtea exemple pe planetă când unele popoare și-au pierdut credința și, în mod firesc, a urmat pierderea identității naționale și nu mai putem vorbi de o națiune, de un popor unit în jurul unor concepte și valori fundamentale, ci vorbim de un amalgam, de o unire a mai multor culturi, care nu mai dă identitatea aceea profundă care a fost înainte.

Înaltpreasfințite Părinte Ioan, județele Covasna și Harghita sunt în acest pericol?

În mod cert, timp de o mie de ani, cea mai frământată istorie din Transilvania a fost aici, în arcu carpatic, în arcu de sud-est al Transilvaniei, unde cei care au venit după noi au fost mai puternici și sabia n-a tăiat doar brațul românului, ci iată vedem că de multe ori i-a tăiat și limba, i-a tăiat și graiul. Am putea să amintim de perioada din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, după Dictatul de la Viena, când mulți români din această parte au trecut Carpații spre Moldova sau spre Țara Românească, când mulți preoți au fost alungați și numeroase biserici au rămas multă vreme pustii. Iată, eu, când am venit în această parte de țară, am găsit biserici în care nu se mai slujise de șaiszeci și cinci de ani! S-a observat că a lipsit ceva din localitatea aceea. Acolo credincioșii vorbesc deja într-o limbă străină - și în casă, și cu vecinii lor ș.a.m.d. -, deci, iată de ce este nevoie să ne menținem credința noastră moștenită din strămoși.

Din nefericire, lumea ortodoxă este destul de mică. Astăzi, când vorbim de un sistem planetar de 6,5 - aproape 7 miliarde de oameni, ortodocșii suntem în jur de două sute și ceva de milioane, deci foarte puțin; suntem după virgula miliardelor. De aceea, aici, în spațiul acesta răsăritean s-a păstrat credința ortodoxă și se poate observa că popoarele ortodoxe care au avut credința ortodoxă neîntreruptă au și astăzi un pronunțat caracter de identitate națională. În Rusia, Biserica Rusă de astăzi este foarte înfloritoare. Iată, și ei sunt depozitarii ortodoxiei. Grecia, la fel, este inconfundabilă. Atât credința ortodoxă a Greciei, cât și cultura ei sunt inconfundabile, păstrate toate în contextul acesta al credinței care, în decursul secolelor, s-a păstrat așa, venită după rânduielile apostolice, pentru că și Biserica noastră, noi, ca Biserica Ortodoxă, suntem o biserică apostolică, deci avem primele semănături ale cuvântului lui Dumnezeu aruncate în spațiul nostru românesc de un Apostol, Sfântul Andrei.

Înaltpreasfinția Voastră, cum este trăită ortodoxia în aceste comunități din Covasna și Harghita?

V-aș răspunde tot printr-o întrebare. Ce părere aveți despre un tânăr care de curând și-a luat doctoratul în teologie, a venit la mine și mi-a cerut o parohie din eparhia noastră; și i-am oferit o parohie de 46 de familii? Este greu de înțeles, ca să spun așa: un teolog vine și slujește la o biserică unde are 46 de familii! Sau, am un teolog care a venit și mi-a cerut, tot așa, o

parohie și i-am dat o parohie care are 48 de credincioși. Numai atât! Deci, cel cu doctorat a luat 46 de familii, iar cel care nu avea doctoratul încă avea 48 de suflete! Ei, acum eu vă întreb, fără a încerca să arunc o umbră asupra altor profesii: credeți că un medic s-ar duce la un dispensar unde ar avea patruzeci și ceva de familii sau patruzeci și opt de suflete? Din nefericire, avem comunități de o mie, două mii de oameni și nu au medic! Iată, preotul se duce și pentru o turmă așa de mică. Deci, deocamdată, zic eu, din mila lui Dumnezeu, avem studenți, avem tineri care înțeleg rolul și valoarea ființei umane. Adică, la noi, aici, în Covasna și Harghita, oarecum viața preotului se aseamănă cu pilda aceea pe care a spus-o Mântuitorul că păstorul a lăsat nouăzeci și nouă de oi și s-a dus și a căutat oaia cea pierdută. Așa că și în eparhia noastră, încă de la înființare, am avut această perspectivă și această amprentă a parabolei rostite de Hristos, că eu n-am fost trimis la o turmă cu nouăzeci și nouă de oi, ci m-a trimis Dumnezeu să caut o singură oaie, oaia rătăcită printre străini, care sunt puținii noștri credincioși risipiți pe aici, prin crestele Carpaților.

Ce oferă Episcopia Covasnei și Harghitei acestor oameni, mai ales românilor, care, treptat, dispar din această zonă?

În primul rând este satisfacția aceasta a slujirii. Și, aș repeta, raportul acesta din parabolă, că mare bucurie este în cer pentru un păcătos care se întoarce. Deci, un păstor se bucură mai mult când găsește oaia cea pierdută și rătăcită, decât de cele nouăzeci și nouă. Există încă această credință și bucurie. Gândiți-vă că am găsit parohii, cum vă spuneam, în care nu s-a slujit de o jumătate de secol! Ei, câtă bucurie poate să aibă în sufletul lui acel preot care vede că a tras clopotul ce n-a mai fost tras de cincizeci, de șaizeci de ani și vin albinele - albinele din stup n-au înghețat, n-au murit -, și vin, una câte una. Mă gândesc, și pentru mine, și pentru ei, că aceasta este o bucurie sfântă, care ne ține aici. Pentru că altfel nu putem spune că, în toată această eparhie, din o sută de parohii, dacă sunt maximum zece parohii, care s-ar putea întreține pe ele și să-și întrețină un pic și preotul, și cheltuielile pe care le au acolo. Restul, din mila lui Dumnezeu, cu ce putem, ne gospodărim: preoții mai și lucrează, deci sunt gospodari, și mai avem ajutor de la Fondul Central Misionar, de unde mai primim un pic de mângâiere pentru preoții pe care îi avem aici. De aceea, pe această cale aș mulțumi Sfântului Sinod, Părintelui Patriarh, bunilor credincioși și preoților din toată țara care adună bănuți după bănuți și o parte din ei ajung și în părțile noastre pentru a mângâia și partea aceasta de trebuință pentru preoții cu parohiile foarte mici și care trebuie sprijiniți, pentru că, altfel, sunt și ei oameni, cu greutăți, cu familii, cu copii. Gândiți-vă că sunt preoți care își duc, în fiecare zi, copiii la distanțe mari la școală, pentru că nu în toate localitățile mai sunt școli în graiul nostru românesc. Și atunci, eu caut, încet, încet, să-i apropiu, în timp, de anumite zone unde ar putea și copiii lor să aibă acces la școală, însă, mila lui Dumnezeu!

Încearcă să-și educe și ei copiii, atât în spiritul credinței, cât și în alte profesii. Uitați-vă, de exemplu, am un preot care are trei copii și toți trei sunt la Medicină. Dacă ați vedea mâinile tatălui lor, sunt crăpate de muncă, însă muncă cinstită. Slujește la altarul lui, peste săptămână muncește în gospodărie și, iată, are trei copii la Medicină. Și mai sunt și alții. Mai am o altă familie care, tot așa, deși orfan (tatăl), deja alți doi copii la Medicină, dintr-o singură familie de preot! Așa că încercăm să-i ajutăm. Am acordat și acordăm mai multe burse copiilor care sunt la facultăți, știind în ce situație se află părinții lor, și așa se face că am școlarizat până acum peste trei sute de copii. Nu toți sunt preoți, dar o parte dintre ei sunt. Când am venit aici, am găsit numai cinci preoți născuți în această zonă - restul erau veniți din alte părți -, iar acum, din mila lui Dumnezeu, am mai puțin de zece preoți din altă parte și toți sunt din această zonă și, până acum, nici unul nu mi-a cerut dezlegare, să spună: „Părinte, dați-mi dezlegare să plec într-o altă eparhie”. Stau aici, cu părinții lor, cu familiile lor și sunt legați de această zonă... (Spicuri și fragmente din interviul Părintelui Mircea Toma „Ortodoxie și identitate românească în Transilvania” în *Lumina de duminică*, cotidianul Patriarhiei Române, 07.08.2013., <http://www.ziarullumina.ro/interviu/ortodoxie-si-identitate-romaneasca-transilvania>).

Cu alte cuvinte, așadar, glasul ierarhului duhovnic de aici reprezintă lumina care ne acoperă cu harul său. Sămânța aruncată va răsări și va supraviețui, dacă vom avea grijă să nu-i tăiem rădăcina – credința. Lumina străbate în întuneric. Vâzând-o, ne entuziasmăm, ne înflăcăram, dar este necesar să luăm aminte asupra ei, să-i pătrundem înțelesul, semnificația. Cuvintele Înaltpreasfințitului Părinte Ioan – Arhiepiscop al Episcopiei Ortodoxe Române a Covasnei și Harghitei – sunt cuvinte pline de încărcătură duhovnicească, pe înțelesul tuturor, dar cu profunde semnificații. Înaltpreasfinția Sa este întruchiparea ierarhului adevărat, apropiat de popor, aflat mereu între enoriași. Are darul de a zidi pe fiecare om cu un cuvânt bun, conducându-l spre lumina cunoașterii adevărului, deoarece nu este om care să meargă prin întuneric și să nu dorească să-i apară în priviri lumina. Cum? Calea cea mai importantă este dialogul, convorbirea cu Duhovnicul, cu Părintele duhovnicesc.

examenul

*suntem guvizi lacomi (noi oamenii)
Dumnezeu (sau Diavolul) aruncă
undița din cer
și noi ne repezim asupra
momelii
de care peștii din alte lumi
ar fugi îngroziți*

*suntem guvizi lacomi (noi oamenii)
noroc de vântul care bate
și ne împrăștie prin univers
acolo unde ajungem suntem
când vânători când vânat
și la sfârșitul oricărei lumi
vine târgul și schimbăm
rolurile între noi
până la sfârșitul timpului
trebuie să fim de toate
bărbat femeie pradă prădător
chiar dacă nu ne pierdem
instinctele
până la urmă vom învăța lecția
dacă nu o învățăm
și nu trecem examenul
de maturitate
niciodată nu ne vom primi
aripile*

noaptea de Înviere

în noaptea de Înviere
când clopotele bat
și popa dă lumină
la oamenii din sat,
mă întorc din nou acasă
și merg spre cimitir
să iau și eu lumină
din pală de zefir,
și-apoi o-mpart la cei
de dincolo de gard
să nu stea-n întuneric
să nu rămână-n iad,
le dau lumina vieții
apoi spre casă plec
din anii dimineții
doar anii mi-i petrec,
și-n drumul meu spre casă
le spun la toți: Hristos a Înviat
și-aștept un vin pe masă
și-un cozonac pătat,
căci casa părintească
e singură, în cerdac
doar chipul mamei mă așteaptă
ce astă noapte a înviat,
apoi intrăm în casă
dăm rugă la Iisus
și ne-așezăm la masă
căci timpul nu-i apus,
și luăm din paști fărâmbă
ca și din trupul Lui
căci lumea se dărâmă
de mâine, astă lume nu-i,

o altă lume însă
în noi se va deschide
o lume fără graniți
și greutateți livide,
și plec cu mama acuma
pe drumul de lumină
noi doi, vegheați de lună
și îngeri fără vină.

o altă răstignire

se răstignesc acum Hristoșii toți
pe cruce
și crucea este tot mai grea
dar timpul ăsta nu știu de o să
apuce
o altă răstignire, și a mea,
genunchii-mi sunt zdreliți de pietre
iar spatele mi-e plin de sânge
Pilat din Pontus iar o să regrete
durerea universului ce plânge,
și răstigniți la soare și la umbră
prin vânturi, crivățe și ploi
cu toții îmbrăcăm o haină sumbră
și-n lume ne purtăm flămânzi și goi,
cu noaptea în care focurile ard
sub crucile-atârinate peste lume
căci între noi și ei e-un foc de gard
unde o mamă pune rugăciune,
și după răstigniri cu toți se-ngroapă
în peșteră de piatră și pământ
și-n noaptea fără stele se
dezgroapă,
și poartă în lumină alb veșmânt.

Dilemă

*era umilitor: mereu și pretutindeni
cădeam*

*acum – m-am ridicat – dar
atât de jos am ajuns – între timp - încât
nu mai am unde să
cad - și nici rost încotro să mă
ridic*

Descântec de-asmuțire a zeilor

*îmi dă târcoale iarna – printre-ostrețe:
să mă răpună-acum - sau să mă-amâne?
pe zare trec migrările mistrețe:
din cer ori din pământ nimic rămâne*

*să se dezlănțuie apocalipsa
prin tăvălugul crâncen de zăpadă
trudita-mi minte să cunoască-eclipsa
să scape de martiriu și de pradă*

*târfe de zei și țațe de zeițe
vă mâinii și v-asmuț din paranteze
să-mi ștergeți și ființă și matrițe*

*nu vreau s-atârî în amintiri obeze
nu vreau în teatrul inundat de crime
să mai plătesc cu viață și cu rime!*

Icoană

*setea și foamea carnală
erupe omenirea fără mântuiri
în liniștea întrebătoare
furtuna crește-n ardoare
chibzuiți pe cine luați la drum*

*Iisus e icoană - leagăn și alin
alături totdeauna
rănile îi suntem noi prin eu și numai eu
clătinându-ne grav în suspin
rătăciți în lume cu vorbe populate*

*ceasul zilei nu mai ajunge
când iubirea încolțește în relieful suferinței
ce se răsfrânge pe pământ în umilință
viața nu e povara prin miluire
e fructul ce se încheagă-n izbăvire*

*simțurile goale s-au sfărâmat în brocard
mila în pustie ține dorul asfințit
sub semne întunecate
semințe necultivate*

*frica țesătoare de minciuni
cerne viața sub presiuni.*

IOAN GÂF-DEAC

Aer regal ireal

Un ireal aer regal trece peste câmpia în care stă întru veșnicie poezia.

Regește trec cohorte de speranțe, întotdeauna văzute, nicicând împlinite.

Rubin purificat este cristalul, determinare sfântă rugăciunea din miez de noapte în schitul apei ce stă să piară în substanță.

Provine cuvântul din ordine, o armură de briză este pierderea străbaterii în verbele topite, picurând nașteri de ceară din stânca albă.

Înfrunziri devin procesele, disperări prefac contururile de aripi în tronul ce-așteaptă muzici cu substanță de timp.

Îngeri ostatici provin din arta poeziei, din înțeleapta otravă a zilei de ieri.

Ultima lege este pentru mâine.

Primul reazem este pentru ziua de ieri, căzută în algebre duble, în largi înfrigurări de ritmice trupuri topite în iubiri străine.

Nedescifrate cântece sunt gesturi, imprecise umbre se smulg din rătăcirii.

Această confuzie largă se află într-un atom negru, într-o sprânceană de zori de ziua știută.

Eterne intersecții, respinse tristeți și copaci străini se vor împreuna pe-orbite lungi, pe recunoașteri moi, în lustruite margini de câmpii.

Plâng lucrurile deoarece nu se întorc întoarcerile.

Tragicele îmbrățișări au fost pentru mâine, întinderile umilite în sfere de gong se strâng nemilos de multe, neîndoielnic de risipite.

Egale atingeri se prea-produc între corăbii, amestecuri de precizii, alizee de destrăinări, aureole de sferturi de lună.

Străine litere compun apropiate cuvinte de străvezii îndreptări.

Trec desăvârșirile mele în moi metale, în liniștea nevorbită a soarelui nomad.

Vorbesc arborii, semințele plesnesc de vise dulci, zăpezile se înfășoară topite în spume albastre, dâmburi dușmane se înmoaie în gingașe veșnicii.

Ne cuibărim în nouri, schimbările se prefac în pământ, roadele țin în inimi clepsidre murind prin tinere veștejiri.

Topire de aer, bătaie de lună, cântec cu necuvinte vizibile de soare stins, stele de poezie nesfârșită, acestea toate se află în irealul aer regal.

Sonet XXV

*Copii debusolați și blazați de plictiseală,
Pe drumuri rătăcite ne-nchipuim atei
Și nici nu ne dăm seama cât suntem de mișei
Trăind o viață falsă și fără sens și goală.*

*În slăvi îi ridicăm în seci discursuri pe eroi,
În sinea noastră însă, cu ei ne credem frați...
Doar alții – ni se pare – cădea-vor secerați
Și unica excepție ar fi chiar pentru noi.*

*Cu luciul vanității ne urățim ființa,
Zădarnic încercând să pătrundem în mister...
Cu sufletul pustiu și cu trupul efemer,
Ne-apasă răutatea, prostia, suferința,
Căci nu suntem noi primii, orice-am visa sub soare...
Pe toți la fel ne-nșală iluzia cea mare !*

Sonet XL

*Din visele țesute febril în amfiteatru,
O rază de lumină răzbate și acum...
Iluziile noastre au ars până la scrum
Și ochii curioși urmăresc același teatru.*

*Pe-aceeași veche scenă jucăm cu-nfrigurare
Un rol pe care credem că noi ni l-am ales,
Dar vrând să înțelegem ce nu e de-nțeles,
Cuprindem doar cu inima o taină-atât de mare.*

*Ambiții și orgolii ne macină, ne scurmă,
Chiar dacă ni se pare c-am fi mai înțelepți...
În vuietul furtunii, puțini mai luptă drepti
Și nici nu vor ceda până-n clipa cea din urmă.
Cel nesfârșit de blând pe ascunse căi ne poartă...
Ne-ncearcă și ne-alege, ne-nalță și ne iartă.*

RADU PETRESCU-MUSCEL*

Preotul-profesor Gheorghe I. Cotenescu (1886-1965) – patriot, dascăl, ctitor și martir

Începând din perioada interbelică și până în prezent, autorii unor vaste enciclopedii și dicționare de specialitate (Lucian Predescu, Viorel Cosma, Gheorghe C. Ionescu, Nicu Moldoveanu, Paul Caravia, Octavian Roske, Cicerone Ionițoiu etc.) au schițat în fișele lor viața și faptele acestui aparent neînsemnat preot de mir care și-a dedicat întreaga viață îndeplinirii misiunii de apostol rural al Bisericii lui Hristos, cât și de dascăl, spre luminarea enoriașilor, a copiilor, dar și spre bucuria celor care – la nivel național și județean - au avut șansa de a aprecia și utiliza la justa valoare multiplele laturi ale personalității sale.

Nu i-a fost dat să aibă parte de bătrâneți liniștite în cadrul regimului ateist care a guvernat țara după a doua conflagrație mondială. Iar martirajul său în închisorile comuniste, ca și statutul de paria într-o societate dezumanizată, în care lupta de clasă impunea terorizarea și umilirea permanentă a „dușmanilor poporului”, a „chiaburilor” și a „sabotorilor” a afectat și destinele celor din preajma sa. În primul rând al preotesei Elisabeta (născută Răuțoiu și alintată Veruța), exemplu de devotament și sacrificiu, dar și al celor trei copii ai săi, cu care bunul Dumnezeu i-a dăruit după mai bine de 18 de ani de căsnicie greu încercată.

Mi-am cunoscut prea puțin bunicul, cel cu sănătatea zdruncinată de torturile diabolice, cel supus unor umilințe cumplite, și mai ales cel care a trecut prin înfometarea dusă la extrem prin regimul de exterminare la care au fost supuși la Pitești, în intervalul 1949-1950, chiar în timpul monstruoasei „reeducări” a studențimii române, toți muscelenii care au avut curajul să urce în munți sau să-i ajute (peste 1.000 de persoane), după puteri, pe membrii celor două nuclee de rezistență armată anticomunistă inițiate și conduse, pe rând, de colonelul Gheorghe Arsenescu și frații Toma și Petre Arnăuțoiu.

Pr. Gheorghe I. Cotenescu,
deputat (1931)

* Radu Petrescu-Muscel este pseudonimul literar al lui Petrescu Ion-Gheorghe (Radu este numele primit la botez, fiind necesară adăugarea numelui fostului județ Muscel pentru diferențierea de valorosul scriitor târgoviștean cu același nume).

Fiind încredințat din fragedă pruncie unei mame abia ieșite din adolescență și care s-a sacrificat pe sine, nemiacceptând să-și refacă viața sentimentală după părăsirea, în urma unui divorț traumatizant, de către un soț interesat în primul rând de cariera ce-i putea fi afectată de dosarul de cadre înnegrit de condamnarea politică a socrului, a trebuit să părăsesc cu dânsa fostul județ Muscel ca să ne pierdem urmele în București. Aici am putut împlini, într-un fel, visul mamei, cu siguranță și al bunicului, acela de a răzbi în viață lipsit de orice sprijin material și de a absolvi o facultate, trăind amândoi dintr-o pensie alimentară neactualizată datorită proceselor nesfârșite intentate de tată pentru a se sustrage obligațiilor sale firești sau dintr-un salariu de mizerie obținut pe șantiere, fără a apela la luarea de meditații și trăind într-o sărăcie cruntă, într-o cămăruță de paiantă de circa 4 mp, la periferia Capitalei.

Abia în ultimii ani de viață ai bunicei mele, cea care m-a crescut și m-a ajutat să mă bucur de o copilărie aparent fericită și chiar lipsită de griji (ne mulțumeam cu toții cu atât de puțin), am aflat de la dânsa câte ceva despre drama prin care a trecut întreaga mea familie maternă după impunerea prin forță a „dictaturii proletariului”, sub protecția milionului de soldați ai Armatei roșii „eliberatoare”.

Mai întâi în 1944-1945, cum comitetul sătesc local al Frontului Plugarilor, îndrumat de agitatorii comuniști de la oraș, a canalizat rapid ura enoriașilor săraci împotriva soacrei văduve a preotului Cotenescu, cu avere în cea mai mare parte moștenită de la soț, vechi moșnean (proprietar). Vecini fiind în aceeași curte, a văzut cu durere cum “moșieresei” analfabete Paraschiva Răuțoiu i-au fost confiscate, într-o primă etapă a reformei agrare, cele peste 60 de hectare care depășeau plafonul admis de 50 de hectare. Cum au pătruns hoțește activiștii de partid și localnicii, în noaptea de 2 spre 3 martie 1949, într-o acțiune de comando bine regizată prin instructaje teinice, spărgând pur și simplu ușile cu topoarele, punând-o să semneze cu degetul că cedează totul, pentru ca, ulterior, buimăcită fiind, să fie târâtă în curte - în cămașa de noapte și desculță -, ca apoi să fie urcată în duba neagră a Securității doar cu o legătură de ceapă în mână, „dăruită” în bătaie de joc de vreun “binevoitor”, apoi abandonată la Câmpulung-Muscel, cu ștampila „D.O” (domiciliu obligatoriu) aplicată în buletinul de identitate. Astfel deportată, i s-a interzis pe vecie să mai revină în propria ei casă (au prevenit-o: “doar cu picioarele înainte o să te întorci aici!”), transformată peste noapte în anexă a G.A.S. Lăicăi, apoi în sediu de G.A.C. și internat pentru școlarii comunei. Iar coșmarul nu încetează, la 24 martie 1949 „banditul” Gheorghe Cotenescu urmând să se numere printre primele persoane arestate de Securitate în nordul județului Muscel pentru

sprijinul logistic acordat membrilor primei organizații anticomuniste conduse de colonelul Gheorghe Arsenescu, cea din Muntele Roșu.¹

Lipsită de soț într-un moment de cumpănă, bunica a trebuit să facă față cascadei de nedreptăți ce au urmat: impozite mărite și cote obligatorii de predat în natură, pe post de cap de familie de chiabur. Iar aceasta, în condițiile spaimei de a nu-și mai vedea vreodată soțul vârstnic, supus unei anchete prelungite de 14 luni, la Câmpulung și Pitești (sub pumnii și bocancii temutului căpitan de securitate Ioan Cărnău, cel care i-a agățat părul Elisabetei Rizea de cârligul de lampă din tavan), soldată cu judecarea de către Tribunalul Militar al Regiunii Militare II București, „beneficiind” de o condamnare penală retroactivă și o amendă usturătoare.

Abuzurile nu au încetat, fiind obligați să-și cedeze întreaga avere, atât dota părintească din 1912, cât și ceea ce moștenise fiecare de la părinții decedați în anii '30. Nu aveau cum să reziste la infinit presiunilor, fiind în permanență șicanați și șantajați cu eliminarea copiilor minori din școli, cu procese de sabotaj pentru neplata în avans a impozitelor, nepredarea promptă a cotelor obligatorii, nerespectarea planului individual de de cultură agricole și, terifiant, cu asasinarea în cazul neînscriserii printre primii în G.A.C.-ul care urma să fie înființat într-un sat de munte, unde lipseau cu desăvârșire terenurile arabile.

Au pierdut totul, dar nu și demnitatea (alți săteni, dar și urmașii lor, au devenit turnători, milițieni și chiar Securiști), fapt ce a obligat organele de represiune să-i deschidă prompt dosar de urmărire informativă (D.U.I.), bazat în principal pe notele informative predate periodic Securității și organelor de Miliție de o rețea compusă din cel puțin cinci persoane cu nume conspirativ. Și, pentru că mâna lungă a Securității trebuia să ne controleze în permanență viețile, am constatat personal la C.N.S.A.S. că abia după 6 luni de la decesul bunicului meu a încetat urmărirea, întrucât trebuia cunoscut, supravegheat și destrămat inclusiv cercul vizitatorilor de ultimă oră ai familiei noastre.

De ce patriot? Pentru că în toate etapele vieții sale, Gheorghe I. Cotenescu și-a iubit Țara și a luptat pentru binele ei. Student în paralel la două facultăți (Teologia și Conservatorul), membru al Ligii Culturale și al societăților corale “Carmen” (dirijor D. G. Kiriac) și “Hora” (dirijor Juarez Movilă) și absolvent al Școlii Pedagogice Superioare, s-a numărat printre primii secretari particulari ai lui Nicolae Iorga, și a făcut parte din generația fidelă acestuia, cea care a reușit să realizeze întregirea Țării, România Mare. A luptat pentru aceasta încă din studenție, apoi pe front, ca preot confesor militar atașat mai întâi unor spitale de evacuare a răniților, apoi într-un regiment de elită, 9 Vânători, împlinind astfel versurile premonitorii

¹ Radu Petrescu, „Moarte moșierilor. Parlagiile Răuțoaicei și mila lui Gheorghe”, *Argeșul*, suplimentul *Săgetătorul*, Pitești, 3 episoade, nr. 811/16.04.13; 812/23.04.13 și 813/30.04.13.

ale „Doinei” lui Mihai Eminescu, *de la Nistru* (în Basarabia revoluționară a anului 1918, împotriva bandelor comuniste) *până la Tisa* (în luptele dure din 1919, din Munții Apuseni la Debrețin în Ungaria, de la frontiera cu Cehoslovacii până la Rakamaz și la forțarea râului Tisa, înfrângând Armata roșie a lui Kun Bela). În cadrul delegației regățene invitate la Sibiu să ia parte, în martie 1919, la lucrările primului congres organizat în libertate de preoții ortodocși din Ardeal, într-o cuvântare cu tâlc, a atras atenția asupra pericolului reprezentat de filosofile la modă, aparent umaniste (marxism), puse deja în practică de regimul bolșevic într-o Rusie aflată în plin război civil.²

De ce dascăl? Pentru că, provenit dintr-o familie numeroasă, dar dăruit de Dumnezeu cu copii la aproape 20 de ani de casnicie, Gheorghe I. Cotenescu a iubit enorm copiii și și-a dedicat viața acestora. Susținut în permanență de o soție vrednică și înțelegătoare, și-a drămuț cu grijă timpul, astfel încât să poată fi, pe rând, timp de 25 de ani, învățător rural, pedagog și profesor secundar de muzică la nu mai puțin de patru seminarii teologice: „Nifon” (București), „Patriarhul Miron” (seminarul orfanilor de război din Câmpulung-Muscel), „Neagoe Basarab” (Curtea de Argeș) și cel monahal de la Sf. Mănăstire Cernica-Ilfov. Îndrăgit și mult prețuit de sutele de tineri cărora le-a modelat personalitatea, s-a bucurat, ca orișice profesor de elită, pentru realizările celor care aveau să reprezinte floarea ortodoxiei românești, a învățământului superior teologic și muzical. Dintre aceștia, selectez câteva nume: Patriarhii Teoctist Arăpașu și Iustin Moisesescu, Episcopii Gherasim Cristea și Eftimie Luca, Vicarii Roman Stanciu și Atanasie Glatcovschi, Arhimandriți, Stareți și mari duhovnici precum Sofian Boghiu, Grigorie Băbuș, Felix Dubneac, Roman Braga, Ioasaf Popa, Tănase Petroniu, Justin Pârvu etc.; profesori universitari precum Ion Pulpea/Rămureanu, Anton Uncu; muzicologul Gheorghe Moisesescu etc.).³ Minunatele rânduri pe care i le dedică fostul stareț al Mănăstirii Petru Vodă, mult-regretatul Arhimandrit Justin Pârvu, sunt grăitoare:

“Îmi amintesc cu drag de frumoasele vremuri pe când eram elev la seminarul de la Cernica, și printre mulți profesori deosebiți, una dintre cele mai interesante figuri a fost și îmi rămâne în memorie Părintele Profesor Gheorghe Cotenescu. Eu am îndrăgit mult muzica psaltică și de aceea Părintele Profesor prezenta pentru mine un interes aparte, dar nu numai prin talentul său muzical, cât și prin dăruirea sa față de elevi, sacrificiul pe care îl depunea în munca sa pedagogică. Era un om bun ca pâinea lui

² Radu Petrescu, „Preotul profesor Gheorghe I. Cotenescu, participant la Congresul preotesc de la Sibiu (1919)”, în *Altarul Banatului*, Timișoara, anul XXIV, nr. 7-9/iulie-septembrie 2013, pp. 124-128.

³ Radu Petrescu, „Comemorarea unei figuri bisericești: preot prof. Gheorghe Cotenescu”, în *Biserica Ortodoxă Română* (buletinul oficial al Patriarhiei Române), anul XCCIII, nr. 7-12 (iulie-decembrie), 2005, pp. 493-496.

Dumnezeu, încât noi stăteam foarte relaxați și nestresați la ora Părintelui. Sărmanul Părinte venea așa de obosit, deoarece făcea naveta de la Târgoviște la Cernica, pornindu-se cu noaptea în cap de acasă și bucuria noastră era când drumurile erau înzăpezite și mașinile nu străbăteau de la Pantelimon până la Cernica, fiind astfel scutiți de oră. Așa năstrușnici cum eram noi, Părintele Cotenescu ne iubea pe toți, și în memoria mea rămâne ca o adevărată *vioară a ortodoxiei românești*, care a mers până în cele mai sensibile tonuri muzicale, dar și sufletești”.⁴

La solicitarea expresă a lui Nicolae Iorga, intră în echipa de organizare a primelor ediții (1908-1912) ale valoroasei școli pentru adulți pe care a reprezentat-o Universitatea de vară de la Vălenii de Munte. După Războiul de Reîntregire, va răspunde cu entuziasm invitației reînnoite de marele nostru istoric și noua echipă a acestuia, ținând la Universitatea Populară Nicolae Iorga nu mai puțin de 13 conferințe, pe teme legate de muzica bisericească, folclor și literatura română, în perioada 1932-1943. Datorită secetei care afectase grav județul Muscel în 1946, n-a mai putut onora invitația, regretând până la sfârșitul vieții sale chinuite că n-a luat parte și la ultima ediție, autorizată cu mare greutate de autoritățile comuniste, care n-au ezitat, în 1948, să desființeze Liga Culturală și să confişte întregul patrimoniu al acesteia, în primul rând Palatul Ligii din strada Brezoianu și toate aşezămintele înființate la Văleni de Nicolae Iorga.⁵

De ce ctitor? Pentru că Gheorghe I. Cotenescu se trage dintr-un neam de ctitori de biserici-monumente istorice, care au lăsat urmașilor trei biserici rurale: la *Cotenești*, de unde se trage întregul neam (județul Muscel, sec. XVIII), la *Izvoarele* și la *Manga* (azi fac parte din com. Voinești din județul vecin Dâmbovița, sec. XIX). Nici el nu putea proceda altfel. În primul război mondial, firul vieții tatălui său, preotul Ioan Cotenescu, fusese curmat de durerea și de rușinea de a-și vedea biserica văduvită de clopotele de bronz, rechiziționate de nemți pentru a le transforma, chipurile, în tunuri. Așa încât, în 1919, imediat după demobilizare, preotul Gheorghe Cotenescu s-a înhămat la istovitoare muncă de a obține fonduri prin liste de subscripție lansate la nivel național pentru a construi din temelii o nouă biserică în parohia sa, Stoenеști-Muscel, găsind-o pe cea veche grav afectată și pângărită de nemți. Aceștia, după grelele lupte de la Rucăr și Dragoslavele, o transformaseră în grajd pentru cai. A apelat la toți prietenii săi din studenție, a cerșit cu pălăria în mână și bănuțul săracului, inclusiv la Universitatea Populară “Nicolae Iorga” de la Vălenii de Munte, dar și printre colegii deputați (fusese ales

⁴ Radu Petrescu, „125 ani de la nașterea unui om bun: preotul-profesor Gheorghe I. Cotenescu (1886-1965)”, *Atitudini*, anul IV, nr. 21 (1)/ianuarie 2012, pp. 82-87.

⁵ Radu Petrescu, „Intellectualii musceleni la Vălenii de Munte”, *Magazin Istoric*, anul XLIV, nr. 11 (524), noiembrie 2010.

deputat de Muscel, în compania lui Ion Mihalache și a lui Dinu Brătianu). A avut nevoie de 20 de ani (1919-1939), dar a reușit să-și îndeplinească visul, biserica proiectată de arhitectul mușcelean Dumitru Ionescu-Berechet fiind sfințită în prezența Patriarhului Nicodim Munteanu, a ziaristului-erou Pamfil Șeicaru, dar și a fostului său comandant ierarhic din război, viitorul general de corp de armată Gheorghe Rasoviceanu.⁶

De ce martir? Pentru că într-o țară care a plătit un greu tribut experimentului de laborator care a însemnat comunismul ateu, prin jertfele aduse de Biserica Ortodoxă Română, în special prin preoții săi de mir și prin monahi – peste 2.000 de arestați, cu peste 250 de morți (unii chiar executați, vezi cazul celor trei preoți martiri care i-au ajutat pe frații Arnăuțoiu), era normal ca și preotul iorghist mușcelean Gheorghe Cotenescu, prin educația primită, prin experiența acumulată și prin tăria sa de caracter, *să facă ceva*. La vârsta sa (la arestare avea 63 de ani, dar nu-i fusese acceptată pensionarea sub pretextul înregistrării sale pe „Lista Chiaburilor”), a găzduit mai multe zile pe un fugar urmărit național, viitor membru marcant al grupului din Muntele Roșu, oferindu-se garant pentru el colonelului Gheorghe Arsenescu, pe care-l cunoștea încă din anii '30. În legislația majorității țărilor din lume este recunoscut dreptul de azil pe care îl poate acorda Biserica, mai ales când la mijloc era viața propriului tău nepot. E vorba de studentul țărănist Traian Marinescu-Geagu, cel care, la alegerile din 19 noiembrie 1946, dăduse foc urnelor umplute din timp de comuniști cu voturi în favoarea „soarelui” B.P.D-ist.⁷

Nu și într-o țară comunistă, unde regimul totalitar își aservește în primul rând justiția și organele de represiune (Securitate, Miliție, Armată, organizații paramilitare de tipul Formațiunilor Patriotice, Comitetelor Cetățenești etc.). Bunul Dumnezeu l-a ajutat să treacă cu bine prin această grea încercare pentru atât de multe persoane, în special bătrânii și tinerii, inclusiv elevi (după estimări făcute de dl. Cicerone Ionițoiu, 200.000 de

Pr. Gheorghe I. Cotenescu,
arestat (1949)

⁶ Ion Popescu-Argeșel, *Mănăstirile și bisericile din Muscel la cumpăna dintre milenii*, Editura Fundației România de Măine, București, 2000, pp. 213-215.

⁷ Radu Petrescu, „Haiducii Mușcelului, mișcarea de rezistență a colonelului Arsenescu”, în *Historia*, anul XII, nr. 121 (1), ianuarie, 2012, pp. 52-55.

morți la un număr de 1.600.000 – 2.000.000 de arestați, adică peste 10% din populația actuală a României).

Nu voi înțelege niciodată cum a fost posibil ca autoritățile locale să tolereze, imediat după 1990, închizând pur și simplu ochii față de jefuirea în totalitate a muncii lor de o viață și față de vandalizarea – zile la rândul – până la ultima bucățică de lemn rămasă din locuința bunicilor mei (martoră tăcută rămâne în prezent doar fundația din bolovani de râu, și ea distrusă, cam ca la Sarmisegetuza!). Una din explicații ar putea fi aceea că „omul nou” mankurtizat, idealul visat de conducători sclerați precum Gheorghiu-Dej și Ceaușescu, se află în continuare printre noi și vom avea nevoie de încă o generație de sacrificiu pentru ca acest “om nou” să dispară fizic. Asta în condițiile în care sub Ceaușescu locuința veche de 100 de ani făcuse față fără probleme dispariției bunicului (1965), apoi a bunicii (1980), respectiv a mamei mele (1990) și era amplasată la mai puțin de 100 de metri distanță de cimitirul comunal și de biserica în care, în tabloul votiv, figurează ctitorii principali, bunicii mei cei senini și cucernici (așa i-am cunoscut și așa îi voi păstra veșnic în amintire), iar bunica apare îmbrăcată în minunatul costum muscelan, pe care l-a prețuit întotdeauna și ruda mea stoeneșteană dinspre tată, tot fiică de preot, Doamna Marioara Murărescu, marea iubitoare și apărătoare a adevăratului folclor românesc, cea care ne-a părăsit nu de mult.

Și totuși, există dovada că trecerea timpului poate aduce cu sine toleranță și sentimente mai bune. Astfel, din 2012, ulița copilăriei mele, pe care se afla odinioară locuința bunicilor, dar și Sfântul Locaș pe care l-au ctitorit și cavoul în care-și dorm somnul de veci mama, bunicii materni și străbunicii mei Răuțoiu, poartă numele preotului-profesor Gheorghe I. Cotenescu. O consacrare bine venită pentru cel care, înaintea conflagrației mondiale care avea să răstoarne întregul sistem de valori sociale și morale, fusese considerat – pe drept cuvânt – cea mai importantă personalitate bisericească, didactică, culturală, politică și obștească din comună. Un bun gospodar, un bun familist și un bun administrator al avutului și destinelor comunității din care făcea parte – la nivel local, județean și național - apreciat ca atare pentru îndeplinirea meritorie a numeroaselor mandate care i-au fost acordate: președinte, pe rând, al celor trei obști moșnenești forestiere; președinte al filialei comunale a societății „Cultul Eroilor”, vicepreședinte al Cooperativei „Mihai Bravul”, vicepreședinte al Căminului Cultural comunal; președinte al Asociației Preoților Musceleni; membru al consiliului de administrație al Casei de Economie, Ajutor și Credit a Clerului ortodox din România, membru fondator al Asociației Cântăreților Bisericești din România și secretar de redacție al revistei „Cultura”, patronată de aceasta. Pentru a înțelege mai bine cât de mult a fost respectat omul Cotenescu I. Gheorghe, este suficient să amintim doar faptul că în voluminoasele dosare ale primului lot al muscelenilor, aflate în prezent la CNSAS, există inclusiv petiția sătenilor prin care roagă să le fie

eliberat preotul, semnată de peste 50 de persoane cărora, în acele vremuri grele, periculoase pentru oricine, nu le-a fost teamă de repercursiuni. Ca într-un veritabil arc peste timp, le-am mulțumit urmașilor pentru noblețea gestului de odinioară al părinților lor.⁸

În 2013, pe baza dosarului documentat înaintat cu ani în urmă, Consiliul Local din prima capitală a Țării Românești și capitală a străvechiului județ Muscel (pe care regimul comunist l-a înglobat în județul Argeș pentru a dispărea orice urmă a înverșunatei rezistențe pe care au opus-o față de comunizarea României câteva sute de musceleni), i-a acordat titlul onorific de Cetățean de Onoare al Municipiului Câmpulung “pentru contribuția însemnată adusă la recunoașterea fostului județ Muscel la nivelul întregii țări”.

Anul acesta, pe baza unui dosar similar, Consiliul Local al comunei Stoenеști urmează să pună în aplicare o hotărâre din 2013 prin care acordă numele său Căminului Cultural din localitate, pentru bogata sa activitate în plan bisericesc, școlar, cultural și obștesc, la nivel local, județean și național..

Iar dacă mă va ajuta Dumnezeu, doresc să ridic o troiță pentru cinstirea memoriei tuturor stoenеștenilor cu martiraj în temnițele comuniste, alături de bunicul meu, pentru ajutorul dat rezistenței anticomuniste conduse de colonelul martir Gheorghe Arsenescu.

Sunt semnele unei normalități pe care mi-am dorit-o de mult, fiind unica mea posibilitate de a-mi scoate bunicii, cumva, din conul de umbră nemeritat în care fostul regim comunist i-a aruncat într-un mod pervers, în încercarea ștergerii trecutului și a rescrierii istoriei, așa cum au demonstrat-o limpede, cu mult înaintea noastră, în scris, vizionari precum George Orwell, Ray Bradbury, Alexandr Soljenițin sau, de la noi, fostul docher Panait Istrati. Iar pentru aceasta, a trebuit, la rândul meu, să-mi dedic ani întregi din viață cercetării prin arhive prăfuite și biblioteci mai mari sau mai mici din țară, în efortul de a identifica ceea ce s-a știut la un moment dat, dar despre care, din păcate, mult prea puțini mai pot depune mărturie. În cele peste 100 de articole, studii și comunicări științifice pe care le-am publicat și susținut - atât în țară, cât și în străinătate - n-am făcut altceva decât să dezvălui, punând cap la cap, ca piesele unui joc de lego, câte o părticică din energia debordantă a omului bun, cald și optimist, în ciuda vicisitudinilor vieții sale, care a fost preotul-profesor Gheorghe I. Cotenescu.

Dumnezeu să-i odihnească, alinând rănilor tuturor celor care - modele de viață prin atitudinea demnă și faptele lor meritorii - au dovedit că și-au iubit profund Țara și poporul, dar au avut de suferit, sub o formă sau alta, în timpul regimurilor totalitare vremelnice de tip comunist, din România și din întreaga lume.

⁸ Radu Petrescu, „Preotul Gheorghe Cotenescu și petiția țăranilor”, în *Memoria*, București, nr. 85 (4), 2013.

Eminescu în cetate

“peste codrii stă cetatea” unde tânăr
Eminescu, “adevărul”’nalță-n valuri
Prin al doinei sacru cânt, printr-o liră –
Nevăzută, îndemnând cu-a sa menire la
“Deșteaptă-te Române!...”

Lacrimile-i, luminițe de cristal – neplânse,
Nasc “păduri de sălcii” plângătoare,
Palide ca și obrazu-i trist de doruri -
“adevăruri” crude, peste culme varsă-n
Versuri, “Deșteaptă-te Române!...”

“Codrul” cu stejarii-nalți pe culme,
Cu-ndrăzneală norii-mbrățișează;
E-o poveste de iubire, veche precum
Sacra oglindire a pământului străbun:
“stele izvorăsc pe ceruri” ca mireasmă
De iubire... cu iubirea-i nevăzută.

... ”peste codrii stă cetatea” unde tânăr,
Eminescu, priveghează printre nouri
Timpuri noi cu iubiri sacre –
“Toate-s vechi și nouă-s toate!”
Tu – “Deșteaptă-te române!”...

Elena Olariu

Uneori seara

Privesc monumente ruinate
și blocuri moderne,
fața în lucru a unei epoci.
Drumuri măcinate de glodul
nepăsării,
dorințe știrbite de puterea bolnavă.
Păpuși de porțelan cumpărate
de la anticari
îmbrânceau trecutul pe scări,
în amintirea lor
pe podul de deasupra trecutului
se știe tot ce fumegă orașul
înainte să se aprindă.

Uneori seara
cerul alunecă pe umerii goi,
speranțele se-nchid în cuvinte,
unul de la altul
nervii iau foc,
mintea se descrețește.

Oamenii încep să învețe,
se prind
în jocul schimbării,
urcă noul val
și se duc.

Llelu Nicolae Vălăreanu(Sârbu)

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina internă, mică chirurgie

F. Christodoulidou, MD Med. internă, hematologie, oncologie

Iqbal, MD Cardiologie

Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU

Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou și modern pentru:

X-Ray

EKG

Spirometrie (Evaluări Pulmonare)

Sonografii Abdominale,
de Rinichi și Cardiac

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii și Pap smear

Tens (Stimulare electrică)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sânge și urină

teste pentru depistarea

cancerului de colon și ulcer

teste pentru AIDS (rezultatul în 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marți, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambătă 10am - 4pm

Fără programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106

(718) 932-1700

subway: N până la stația Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,
Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, până la Steinway,
unde schimbați cu Q 104.

GHEORGHE NAGHI

Arhim. Veniamin Micle, *Introducerea tiparului la români, Sfânta Mănăstire Bistrița, Eparhia Râmnicului, 2011, 206 pp.*

Istoricul monah vine, de data aceasta, să îmbogățească literatura de specialitate cu o nouă lucrare în care reunește studii tipărite de-a lungul anilor în care a adus contribuții noi, documente necunoscute puse în circulație referitoare la apariția tiparului la români, precum și la primul tipograf, Macarie ieromonahul. Cercetările sale s-au axat de-a lungul anilor pe teme ce abordau aceste subiecte venind mereu cu noi interpretări s-au coroborări ale unor documente noi cu altele cunoscute, ce au dus la ipoteze noi, unele incredibile. Unele din cărțile sale, pe această temă, le-am prezentat noi înșine¹ iar altele sunt în curs de apariție.²

Lucrarea de față tratează, în primul capitol, *Apariția tiparului slavon, premegătorul tiparului românesc*, despre precursorii cărții tipărite și apariția tiparului slavon înaintea celui românesc în ultimul deceniu al secolului al XV-lea pe pământ românesc, o tipografie fiind instalată la Mănăstirea Peri din Maramureș. Se știe că statutul acestei mănăstiri era de stavropighie a Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol cu rol important în apărarea Ortodoxiei din Nordul Transilvaniei și în promovarea culturii bisericești în această parte a țării. Prin urmare autorul consemnează o mărturie despre existența unei cărți tipărite la Mănăstirea Peri. Tot în această perioadă a sfârșitului secolului al XV-lea începea activitatea tipografică și în Țara Românească prin Macarie ieromonahul care va și

¹ Arhim. Veniamin Micle, *Tipograful Macarie și locul tipografiei sale*, Editua Mănăstirea Bistrița olteană, 2008, 128 pp.; recenzie apărută în *Altarul Banatului* (Timișoara), 2009, XX (LIX), Nr. 10-12, pp. 174-178; Arhim. Veniamin Micle, *Ieromonahul Macarie, tipograf român (1508-1512)*, Editura Mănăstirea Bistrița olteană, 2008, 268 pp.; recenzie apărută în *Altarul Banatului* (Timișoara), 2009, XX (LIX), Nr. 10-12, p. 178; Arhim. Veniamin Micle, *Octoihul ieromonahului Macarie. 1510-2010*, Sfânta Mănăstire Bistrița, Eparhia Râmnicului, 2010, 120 pp.; recenzie apărută în *Banatica* (Reșița), 2011, XXI, pp. 490-492; *Lumină Lină*, New-York, 2013, XVIII, Nr. 3, Iulie-Septembrie, pp. 79-81.

² Arhim. Veniamin Micle, *Macarie tipograful. Aniversare*, Sfânta Mănăstire Bistrița, Eparhia Râmnicului, 210, 124 pp; Arhim. Veniamin Micle, *Macarie tipograful. Confirmarea ipotezei bistrițene*, Sfânta Mănăstire Bistrița. Eparhia Râmnicului, 2012, 170 pp.; Arhim. Veniamin Micle, *Ecouri macariene*, Sfânta Mănăstire Bistrița, Eparhia Râmnicului, 2012, 180 pp.

reuși în 1508 să tipărească în propria tiparniță, *Liturghierul*. În capitolul despre *Introducerea tiparului la români, prin Mănăstirea Peri din Maramureș*, sihăstrie devenită mănăstire de la 1215 iar de la 1391 stavropighie, autorul vorbește despre două tipărituri în limba română, un *Molitvelnic* și o *Evanghelie* și altele trei în slavonă. Afirmția unor istorici despre existența unei tipografii între 1693-1696 la Mănăstirea Peri este îndoielnică fiindcă mănăstirea începe să decadă fiind, ulterior, devastată – susține autorul - admitându-se cu greu ca aici să ființeze o tipografie la sfârșitul secolului al XVII-lea. Comparativ cu un anume articol – surprinzător întocmit parcă de un diletant³ – urmează un studiu cu adevărat științific despre *Identificarea tipografului Macarie ieromonahul (1508-1512)* în persoana lui Martinus Burciensis din Codlea, deci de origine transilvăneană, concluzie ce vine din opinia că Macarie ieromonahul își înceta-se activitatea tipografică după terminarea tipăriturilor la 1512, opinie împărtășită de N. Cartoian, P. P. Panaitescu și Petre Ș. Năsturel. Se mai precizează locul unde a fost tipografia lui Macarie, singura posibilitate fiind la *Mănăstirea Bistrița olteană, loc dotat cu ateliere corespunzătoare și personal bine pregătit*, precizează specialistul în arta tipografică, Virgil Molin. Un alt studiu interesant este cel dedicat *Octoihurilor tipărite anterior anului 1510*, începând cu cel din Cracovia din 1491, de către Schweipoldt Fiol din Frankfurt pe Main, un destoinic tipograf de origine germană, care acuzat de erezie, se mută la Levocea unde moare. A mai apărut al doilea, *Octoih*, tipărit la Cetinje în 1494, un centru cultural în Muntenegru. Printr-o demonstrație de erudiție preluată de la Mitropolitul Tit Simeonea, în *Colofoanele Octoihurilor macariene* autorul înlătură ipoteza (falsă) a identității celor doi Macarie, cel din Muntenegru care a tipărit *Octoihul* din 1494 cu Macarie din Țara Românească care a tipărit *Octoihul* din 1510. Baza demonstrației Mitropolitului Tit Simeonea este de natură filologică fiindcă conchide că Macarie românul folosește verbul *a trudi* pentru lucrarea săvârșită de el, pe când Macarie munteneanul se exprimă prin verbul *a lucra cu mâinile*. În *izvodul tipăriturilor macariene*, autorul concluzionează – în consensul celor afirmate de B. P. Hasdeu și Nicolae Iorga – că la originea artei tipografice a ieromonahului Macarie stau vechile manuscrise românești, pe temeiul cărora a încercat să realizeze o carte tipărită cât mai fidelă izvodului folosit. De aceea surprinde “ediția specială” a *Octoihului* din 1510 în *Umbra voievodului Mihnea cel rău în tipăriturile ieromonahului Macarie*, motivele fiind de natură politică, deși în perioada cât a domnit Mihnea cel Rău, ieromonahul Macarie și-a desfășurat activitatea tipografică netulburat până la încordarea relațiilor între domnitor și boierii Craiovești, când a fost obligat să reducă

³ Nu se poate considera ca având o bază științifică, articolele de popularizare apărute în presa contemporană ca ziarul *România liberă* sau reviste precum *Calendar vestitor și povătuitor al creștinilor din Maramureș și Sătmar pe anii 1991-1992*, apărut la Baia Mare în 1991(atunci cum rămâne cu 1992?).

la maximul textul inițial iar rezultatul fiind acest Octoih, nici Mare nici Mic.

În ultimul capitol, *Emblema tiparniței ieromonahului Macarie*, autorul monah constată că planșa *Octoihului* tipărit de Macarie în 1510, redă o biserică asemănătoare cu cea a Mănăstirii Bistrița din epoca respectivă (gravorii nici nu-și puneau problema redării exacte a bisericii), monumentul reprezentând “emblema” tiparniței sale.

O antologie cu multe expuneri interesante, aduse la zi, cu o bibliografie selectivă, cu indici de nume și locuri, demnă de orice expunere istorică care se vrea de ținută academică, și care se bucură de aprecierea multor oameni de cultură.

MARIAN DANIEL

Isabela Nicoară: “despre trup altădată”

Pe o anumită scară a îngerilor, dar înălțându-se dincolo de orice geometrie îngerească, poate fi găsit bijutierul clipelor prețioase

Să îndrăznești să afli nevăzutul celei mai profunde stări de spirit, care pesemne de la temelia divinității a ajuns la noi, tocmai ce îți trebuie *Cuvinte sacre*: “O unduire a gândurilor/ printre cuvintele dezvățate să doară/ dincolo de carnea lor/ să le vezi zilnic sufletul taina/ împărtășirea cu Logosul/ liturgica lor să o îplinești curat/ arzând/ asemenea arhiereului slujitor/ aceasta este poezia.” Să îndrăznești mai mult, să îl privești în ochi pe Dumnezeu, să îl cuprinzi cu dragoste, dar și cu întrebări, cu introspecție și chiar cu circumspecție, cu ceea ce muritorului nu îi e prea la îndemână, înseamnă că te fi atins o pală de nemurire, altfel de unde atâta curaj, cu atâta consecvență... Până într-acolo încât să fii în stare să-ți duci credința în extremis către acel Dumnezeu necesar, nu se știe dacă și suficient, dar oarecum umanizat, pe măsura ta și pe înțelesul tău, așa cum se arată El în viața cea de toate zilele, aceea reală și aceea imaginară.

E destul de dificil a pătrunde în substratul rămușor indus dincolo de, și dincolo de, versurile cu care Isabela Nicoară cred că pur și simplu izbește în poezia română scrisă în zilele de acum; și pentru o bună bucată de vreme, tot ce se poate să le avem ca referință atunci când ne dorim ceea ce merită citit.

Relația poetei cu Dumnezeu este, fără doar și poate, de o complexitate ieșită din comun (chiar și la radicalizarea în... rândul complexităților), „apare ca un reflex / refract, între ce este, ideatic, Dumnezeu, și ce reprezintă – era cât pe ce să zic, palpabil” (*dar, de ce nu?*). Poate fi Dumnezeu palpabil ? Te poate duce apropierea de El, la o întâlnire cu El, într-un înțeles anume, alcătuit din imaginea cuvintelor, și

asta câtă vreme tu încă viu fiind ? Se pare că da: "... pe o anumită scară a îngerilor/ de-acum pot să fiu orice în afară de/ neant/ podiș bărbat pasăre înger/ fără să-i plătesc lui Dumnezeu/ drepturi de autor" (*nașterea*); "... m-am ferit de sărutul acela/ de buzele crăpate ale lui Dumnezeu/ ce-și pusese în gând să mă iubească cu forța..." (*sunt*); "... sunt o rană albă când intri în mine/ mistic asemenea călugărului în chilia sa/ cunoscând extazul împreunării cu Dumnezeu" (*rana albă*); "... și așa e firesc/ pasărea să zboare piatra să viseze/ dincolo de orice geometrie îngerească/ sentimentele nu pot fi întotdeauna/ potrivite cu mâini de cuvinte/ exact la locul lor/ nici chiar cu feisbucul/ administrat de Dumnezeu" (*bilanț dureros*); "... n-apucasem să-ți spun n-am avut niciodată ferestre/ dintr-o sărăcie voită de un Dumnezeu albastru/ care mă căuta doar atunci când se simțea singur" (*uitasem să-ți spun*).

E absolut, cel puțin omeneste, firesc să te întrebi de unde, de când, (de) cum, Isabela Nicoară se încumetă la o asumare a lui Dumnezeu nemai(prea)întâlnită, și tot ea e cea care răspunde întrebărilor de căpătâi ("Cunoașterea lui Dumnezeu în împrejurările vieții concrete" – îmi transmite ea un mesaj de la distanță...). Sunt trei poeme de o rară acuratețe, de o sinceritate debordantă, de un clar orbitor. *Într-o altă vârstă*, poeta e nu cu solemn cuvântul, ci cu de-a dreptul nestemată culoarea, previzibil fiind aceea ascunsă în cuvânt, undeva înlăuntrul sanctuarului magic al comuniunii supreme: "pictam biserici/ cu pensula înmuiată în sângele meu/ și zilnic Dumnezeu îi dăruia o altă culoare/ știam cărările bătute de îngeri...". Se deconspiră, în măsura în care acest lucru chiar e posibil, altfel rămâne poezia în sine: "într-o singură noapte de luni/ m-am destrămat/ precum o pleoapă de borangic/ țesută fin/ pe degetul degerat al lui Dumnezeu..." (*luni*). Iar dacă e să aflăm vreodată cine e / ar putea fi aceea care pare că la tot pasul nu contenește să ne surprindă cu reinventarea percepției asupra lui Dumnezeu, atunci iată o *adresă*: "eu sunt femeia ce locuiește în spatele altarului/ unei biserici de cristal/ în care chipurile sfinților încercănați/ sunt pictate de Dumnezeu manual/ L-am privit în taină când se străduia să-și aleagă culori/ coborând dimineața din zări// în această tâmplă slujesc zilnic o mie de îngeri/ înveșmântați frumos de nepământesc/ ... //îmi veți spune că nu se petrec/ asemenea fapte aici pe pământ/ și vorbele mele vor fi duse de vânt/ să nu credeți ce am fost ori ce sunt/ însă văd foarte bine când răsare un sfânt".

Undeva *pe linia orizontului*, Isabela Nicoară se regăsește într-o realitate alterată de sentimentul deșertăciunii și de acela al deznădejdiei; în mod cert nu e realitatea intrinsecă, aceea omologată, știută, bine, mai rar pentru ea căreia imaginea unor alte realități paralele îi e mai confortabilă: "pe linia orizontului strigă imaginea aceea/ frigul și întunericul siluind primăvara/ simt eu și Doamne îți jur/ n-am să mă mai îngeresc niciodată".

Dacă e să fie vreodată să-i dăm de urma amprenteii sale dincolo de poezie, am putea-o căuta pe Isabela Nicoară, nu fizic într-o ființă

omenească, pentru că ne-o spune dintr-un început și pe de-a-ntregul: *despre trup altădată*, ci mai degrabă într-o pasăre croită după chipul și asemănarea zborului, unde ce-a făcut, desfăcut, vrăjit și descântat, știe doar *bijutierul clipelor prețioase*: “când tânjeam la mâna ta nevăzută/ răscolindu-mi penele albe/ m-ai dus la bijutierul clipelor prețioase/ să-mi filigraneze în fire sentimentul de zbor/ și revenind în trupul de pasăre/ din malul cerului/ nu mi-am mai luat ochii cântecului de la tine”. Cât despre *cer*, sigur *altădată*, a vorbi; deocamdată mă opresc chiar în *malul cerului*, cu spusele Isabelei Nicoară: “... mi-este greu să te pot numi Cer/ dacă nu te-am atins niciodată” (*cer*).

THEODORE GRAMMATAS

“Wolf Time” – A Chorus About a World Without God

The attempt to formulate a critical approach to Heinz-Uwe Haus’s work *Decomposition at a Distance on the Record or Sleep’s Murderer Black Sun*, poses preliminary questions and presupposes answers to modern text theory and literary genre distinction issues, as they emerge in the context of contemporary modernism, of speech decomposition, in the autonomy of writing and the respective shift of the centre of gravity from the creator and his work to the reader and the audience, and finally in the process of perception.

There is also the issue of intertextuality, in other words, the registry of the literary work into its broader cultural background and the discourse which, consciously or otherwise, the writer develops through it with other texts of former times, texts which are overtly or latently contained into his own, and can be detected by the recipient during the process of reading (literature) or viewing (theatre).

For, as Haus’s work’s title itself suggests, the Brechtian descent and origins of writing are evident, while as far as narrative syntax and structure (and all the more subject matter and purpose) are concerned, Heiner Müller’s language is also recognizable.

Intertextual descent and intentional dialogue with the cultural past are present in the evocative names the characters bear, and the qualities these characters have or represent, which are directly associated with the Italian philosopher, theologian, astrologer and poet Tommaso Campanella and his emblematic work *La città del Sole, Civitas Solis* 1602 / 1613-14 (*The City of the Sun*) and with Gargantua, the title main character of *La vie de Gargantua et de Pantagruel* by Francois Rabelais (16th century).

Even though Heinz-Uwe Haus’s text is an account of personal experiences transcribed literarily through the venture of writing, it is free of

subjectivity and becomes the testimony of an intellectual who has experienced the dramatic repercussions of certain historical circumstances that stigmatized the cultural and political profile of his native country, Germany, but also of contemporary Europe as a whole. In this endeavour, he resorts to the wealth of Western world's literary heritage and draws on elements which may seem/be heterogeneous and incompatible among them, yet they are organically linked into his chosen writing genre style.

The utopian world of *La Citta del Sole* constitutes the ironic prototype of the Brave New World the communist regime had professed, while Gargantua, a term now established in literature (a certain mind- in the scorn of fortuitous things), represents the end product of the creation of the "new man". Behind all this, discreetly, with all due respect yet in a critical disposition of view there emerge Brecht's thoughts on the new world about to be created upon the establishment of communism, and on the intellectuals' responsibility towards this end.

In this piece of work the characters, regardless of whether and to what extent they have leading parts in certain historical circumstances known to the writer, constitute by-products of the History which they live through and belong to. History has transformed them into roles that experience the terror of their daily life into powerless puppets allowed only predetermined moves. Man-woman relationship is driven to ruthless humiliation that deprives it of every element of humanity and worth. Love is reduced to a purely biological act, while sex becomes an empty shell of lust.

The writer's major theme is the destiny of the communist utopia as it was eventually applied in a regime professing the change of the world and the creation of a "new kind of man", a man with no God or metaphysical guilt, a creature of solely savoury and environmental parameters which are fashioned and manipulated on the basis of ideology and not humanism. The result of which was, instead, an obscure, nightmarish Orwellian world, a world with no sun or rather with a "black sun", in juxtaposition to *The City of the Sun* with which the writer carries a discourse. Such were the circumstances under which a great number of modern Europeans were forced to live, separated from the "others" by a wall for the alleged "protection" of those trapped within it. Thus, identity, difference, destiny and liberty acquire a different meaning. This is "Wolf Time", textually registered but also historically determined in clearly marked time boundaries, May 8th 1945 when the Russian army occupied that part of Berlin later to be called "Eastern", and November 9th 1989, when the Berlin wall, which physically and ideologically separated Germany (as well as the whole world) into "Eastern" and "Western", fell.

The "new man" or "novel man", the "ideal man" busting with strength and enthusiasm, revolutionary ideology and blind trust to the party, which Brecht profoundly celebrated in his poems (especially in *Lob*

der Partei (Praise of the Party 1931), constitutes the crowning outcome of this historical process.

In the context of their utopian conception, Campanella's views on the joint ownership of women came to demonstrate the paradox and lack of foundation in this theory, which trusted that utopia could become reality. The result? The transformation of man to "Gargantua", a human-robot that contents with the fulfilment of biological needs alone, or to an impersonal control mechanism of the system (anonymous informer), who represents the new man that came into being and survived in the course of the communist regime.

What W. Benjamin said about B. Brecht's poetry, that "it first has a pedagogical, then a political and last a literary effect" can partly apply to Haus's work. For this specific text is strictly political and philosophical, a reflection on man's destiny (the application of the ancient Greek word "dysmoron" in the original German text is not fortuitous, as is not the genre the writer classifies it as: "triody" or "chorus in a threesome"). Even though written in a poetical language alternating between lyricism and realism, with a clear-cut narrative structure of the epic kind, intercepted by general premises of philosophical content, it is virtually a dramatic text (pre)destined to be performed, as is manifested by the distinct determination of space and time parameters, the three dramatis personae and the division in six independent scenes-/images, the first of which is/stands for the prologue and the last [for] the epilogue. Like hypocrites in a tragedy the three dramatis personae (The Poet, Tomasso and Gargantua) constitute the agents of action with no concrete or distinct part in it, since narrative structure is detached from the characters who communicate it on stage. That is precisely the aspect of modernism that dissociates the writer's theatrical language from the traditional management of similar subject matters, and places him within postmodern writing, which begins with thematic and poetic material similar to Heiner Müller's *Medea-Material Landscape with Argonauts* (1982-83), and also *Mauzer* (1970-75) with which, due to the theme, more affinities can be ascertained. Haus's writing, like Müller's, is theatrically structured, based on the logical sequence of the facts it presents rather than on the conventional narrative technique of drama, while the theatre appears to be, as in Müller's case, a form of discourse with History and the past. But the man who, in many different aspects cast his shadow over this specific work, is Brecht, whose language, style and form (of the poetic texts mainly) can be traced in Haus's work. Starting with the title itself, which may not bear obvious morphological similarities, but due to the historicity in the writer's regard of the subject is mutatis mutandis reminiscent of *As our cities lay in ruins* (*Als unsere städte in schutt lagen*, 1984), we proceed to the style of tragic irony and wry humour reminiscent of *Parade of old new* (*Parade des alten*

Neuen, 1938) to conclude with the subject matter relating to *The Decline of Love* (*Über den Verfall der Liebe*, 1938).

Through the above critical comments it has become apparent that the limited in volume but pregnant with meaning work of Heinz-Uwe Haus, presented herein constitutes an outstanding representation of contemporary theatrical writing of great merit.

Note: The chorus - German title *Fernrottung aktenkundig oder Schlafes Moerder schwarze Sonne* – was first published in foreign magazines: in English (translated by Daniel Meyer-Dinkgraeffe) in *IN FOCUS* (Cypriot PEN Centre); followed by a Greek translation (Giorgios Neophytou) for *ANEF* (Laivadifi Publishing House, Nicosia). After a successful premiere in Greek at the Cypriot National Theatre (THOC) the German original too appeared (Communications of the International Brecht Society, No. 39).

A most recent publication of the author (under his pseudonym Jean Bodin) (*Catharsis*, edition lulu, 2012) includes the English translation of the work.

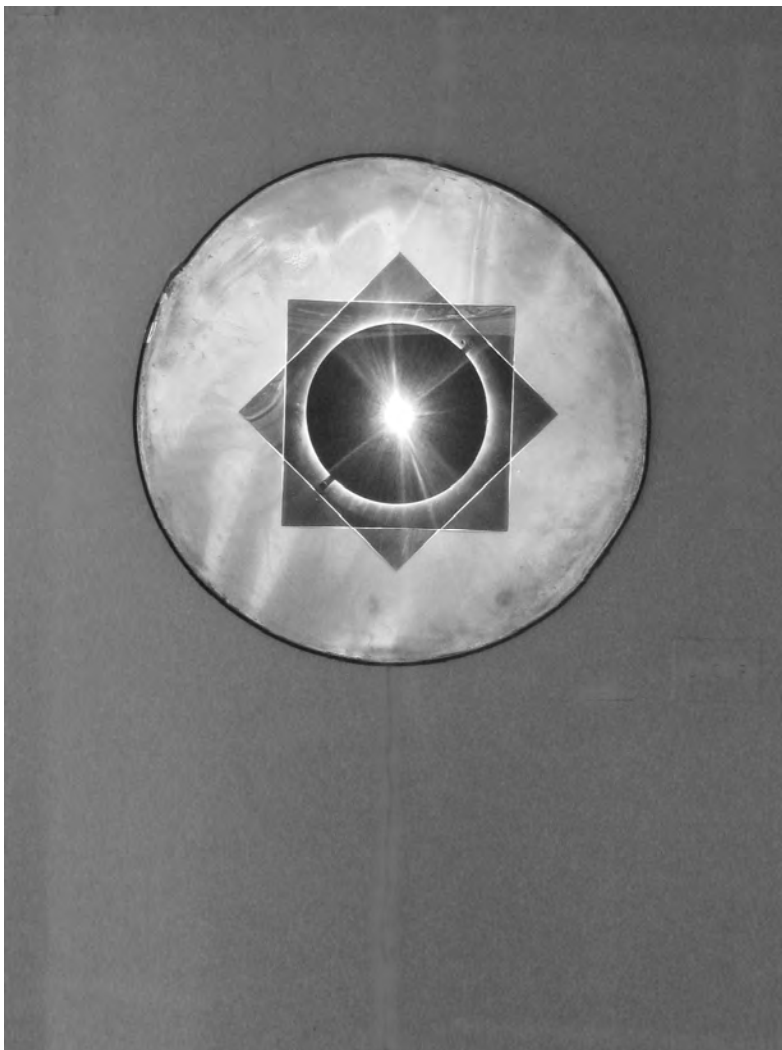

“... mă izbesc în timpul lecturii, ba de un Blaga à rebour, ba de un credincios absolut, eclipsând prin credința lui, pe un Arhgezi, cel suspendat între credință și tăgadă. Dar, cum menirea poeziei este aceea de a produce emoții estetice, poetul sentimental din *Apofaze* o îndeplinește cu succes.”

George Băjenaru

Desen de Andrei Damian

Viorica Colpacci, *Pantocrator*, oțel, aluminiu, neon, LED, 92 cm diametru, 2014

Sculptorița VIORICA COLPACCI educă ochiul privitorului spre a înțelege dimensiunea cosmică a fiecărui lucru, fie el cât de mic. Dar în concepția artistei nimic nu e mic. Totul este încărcat de sens și nu de orice fel. Aici este vorba de sensul ultim al lucrurilor, de *cauza cauzarum*, deci de transparența lui Dumnezeu în creație.

Dacă psalmistul mărturisește despre felul cum creația Îl caută pe Creator („Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria”), pe același model, creația artistei are caracter doxologic prin excelență, ea duce la cauza ultimă, Dumnezeu, și de aici căutarea, preamărirea. Așa se face că la Viorica Colpacci fierul, lemnul, lutul cântă și indică misterul de dincolo de ele. Arta ei are marea calitate de a-l conduce pe privitor de la admirație la contemplație. De aici caracterul educativ, teologic și mistic. De aici valoarea și deschiderea spre dincolo de departe.

Theodor Damian

Viorica Colpacci, *Scara*, oțel sudat, LED 3.80 cm, 2013

ANUNȚURI

Biserica noastră: **St. George Episcopal Church in Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street** (lângă East River). Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 1:30 PM. Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18, Q102 și Q103.

Programele de **Studiu Biblic** și ale **Cenacului literar “Mihai Eminescu”** se vor desfășura după următorul orar:

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013)

Cenacul literar: Vinerea la fiecare două săptămâni. Pentru detalii sunați la 718-626-6013, sau vizitați www.romanian-institute-ny.org.

Desen de Andrei Damian

ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN AMERICA ȘI CANADA
THE ROMANIAN ORTHODOX ARCHDIOCESE IN AMERICA AND CANADA
5410 N. Newland Ave.
Chicago, IL 60656

Most Reverend Dr. Nicolae Condrea, Archbishop

tel.: (773)774-1677; fax: (773)774-1805; e-mail: arhnicolae@aol.com

**Please, support the Cathedral and the new
Romanian Archdiocesan Center**

